

ENRICVS .III. ADMODVM PVER
 patri succedit in regno: qui, q̄ sanguine Saxonum ex pa-
 tre prodierit inde sciri potest, q̄ pater in Saxonia urbem
h Goslariam tantopere decorauerit: in qua etiam frequen-
 ter cōmanebat, instructo palatio & uenerabiliter orna-
 to. Sed mater Agnes prudentissima foemina, regni gu-
 bernacula aliq̄diu tenuit: Erat aut̄ filia ducis Aquitanie
 Wilhelmi, qui ordinē post se reliquit Wilhelmitarū. Nihil erat quo uiri
 prudētia desyderaret: Omnia ubiq̄ pacata, nihil perturbationis: Erāt ta-
 men ex primoribus regni principibus, quibus muliebre imperiū non satis
 ex dignitate uideretur Romanę reipublicę: in quibus Anno archiepisco-
 pus Colonienſis, uir grauitate, prudētia, & uirtute singulari, qui per inge-
 nium curauit puerum regem matri auferendū, quo regni gubernacula pa-
 riter adimerentur. Imperatrix aut̄ pueri mater, in Italiā se cōferens, religi-
 osam uitā duxit apud monasteriū, quod dicitur Fruteria. Inde se Romā
 trāfferēs in sancta cōuersatione uitā ibi finiuit, sepultaq̄ est in ecclesia san-
 ctę Petronellę. Saxones interim, cōgregato exercitu inuadūt gentē Luti-
 ciorum (Lusatios nūc esse crediderim) Wandalī enim fuere in ea prouin-
 cia, quę nūc est Brandenburgēsis marchia. Non poterāt cōsistere Wāda-
 lī in acie cōtra Saxones. Fugati, cęsi, capti ex his plurimi, obsides dederunt
 imperata se facturos. Deinde, quia puer rex in manibus erat principū, cō-
 tempta matre, principes in solenni cōuentu, duos per Imperiū creauerunt
 ordinarios cōsules, Colonienſem & Bremensē archiepiscopos. Qua oc-
 casione implicitus Albertus Hamburgensis & Bremensis archiepiscopus
 regni negotijs, ecclesiā suam uidebatur habere in postremis: Ducū aut̄ te-
 meritas per eius absentīā increuit: Iura ei⁹ imminuta sunt. Sed quę ad ec-
 clesiam pertinēt, in Metropoli suum habent locum: Hic uero Saxonie ge-
 stas res prosequimur.

CA. II.

Ernhardus inferioris dux Saxonie (nā superiorē tenuere marchi-
b ones, & qui Turingiā habuere, Misnāq̄, ac partes Hercinię per
 Imperatorē, uel cōcessionē, uel decessionē) iam in ultimis uite an-
 nis senex agebat: nam per annos quadraginta uarie rem administrauit: fi-
 lij tamen eius reuerentiā modestiā prę se ferebant. Vbi uero senex cōcessit
 in fata, iam frena laxauerūt. Ordolphus ducatū, comitatū frater eius Her-
 mannus administrauere. Sed quero quē comitatū? Annales non expref-
 sere. Possumus aut̄ illum antiquissimū Phrisig de Aldenborg, uel illū Sta-
 densē, de quo plurima fuit posteris cōtrouersia, uel illū Transalbinū Hel-
 fatię accipere. Sed plurima in eam partem dicta inclinant, ut sit comitatus
 Phrisig, quem nūc Aldenborgēsem uocamus. Hi principes pro adolescen-
 tia tumescētes, diu in ecclesiā & ministeriales eius, cōceptum odium disti-
 mulare non poterant: Aberat pastor: liberū uidebatur sequere in ouiculas:
 Sublara uidebantur omnia quę pudorē possent ingerere. Sed initio regni
 huius Henrici, cum adhuc Agnes mater Imperatrix gubernacula teneret,
 ducatus Suguie uarie iactabatur. Obierat Otto de Swinfurde Suguorē

dux & Rodolphus de Rynfelde, qui postea ad Imperiū aspirauit, ducatum accepit: quod erat multorū in regno malorū seminariū. Eundē nāq; ducatum Sueuię Henricus Imperator. III. uiuente adhuc, quem diximus, Ottone, Bertoldo comiti, qui postea ducatum Carinthiæ est consequutus, tradito ei anulo suo concessit. Hunc anulum Henrico moriente, Agneti Imperatrici, pro documēto ueritatis exhibuit: & illa recognito, nō habuit quod opponeret: satis propensa ad ducatum illi permittendū. Sed pręuenerat Rodolphus memoratus, qui filiā Bertoldi apud Cōstantiensem episcopum nutritā, raptam, an uolentē, incertū, cōiugem accepit: Cui⁹ rei cōtemplatione, cum iam Rodolph⁹ in gratiā reginę redisset, ducatum illi Sueuię permisit: Quę res Bertoldi animū uehemēter exasperauit: Sed ut eum leniret Imperatrix illi permisit ducatum Carinthię: quem etiam filius equiuocus, Henrici. III. concessione tenuit, cum pater pro filio interueniret. Mutato non diu post cōsilio, Henricus rex, Carinthiæ ducatum Ludolpho cuidam cōsanguineo dedit. Tum uero Bertoldus iusta indignatione commotus, tam in regem, q̄ donatum abstulisset, q̄ in Ludolphū, q̄ sibi debitum ducatum postulasset, occupassetq; cogitauit ultionem. Interea, quod fieri solet sub nouo rege, pręsertim adulescente, multe fiebāt in regno tumultuationes. Otto Bauarorū dux detruditur ducatu: Cōradus genere Sueuus, inter nobiles de primoribus, a militibus regis occidit: & hęc omnia in regem quasi ille mandasset referuntur.

CA. III.

o Tto ducatu Bauarię destitutus, ad Saxones se cōferens, suos cōsanguineos rebellionē molitur: Bertoldus in Suæuia res turbat:

Fiunt motus & cōuentus utrobicq; & in regem odia excitantur:

• Quę res tam diu serpsit ut Rodolph⁹ q̄q; de regis deiectione, suaq; surrogatione cogitaret, & satageret: quā rem postea explicabimus. Henric⁹ autē rex adulescentię utens libertate, Saxoniam solam ex omni regno cepit incolere, principes despiciere, nobiles opprimere, infimos sustollere, uenatu, lususibus, & leuitatibus plus q̄ iusticię faciendę: Accusat⁹ est a multis operam impendere, filias illustriū quibusdā obscure natis cōiugio deuincire, priuata pręsidia primatibus regni non satis fidens instituere: quam ego tot committum in Hercinia originē esse cōiecto. His discordię seminarijs contigit regi plures de regno & de uita insidiatores excrefcere: qui tamē cum maturitatis plene necdū attigisset annos. Erāt qui non tam ipsum, q̄ Albertum Hamburgensem archiepiscopū culpandū putarēt, q̄ ex eius sententia plurimum pendere uideretur. Per quę tēpora, Detherus marchio, non suo sed principum Saxonię, ut putabatur, cōsilio, tyrannidē in partes regis ordit: quę tamē mox, terrestri simul & cœlesti maiestate cōpescitur: castellis suis Bichilmgo & Schidingen a rege destructis, filio eius eque militari uiro, a proprio seruo interempto: ipso quoq; cōmuni sorte breui per mortē absumpto. Otto erat Bauarorū dux, uir, & consilio, & manu ualens, genere Saxo, qui quando & quibus meritis ad ducatum Bauarię peruenerit, miro silentio transeūt annales: Sed est cōiectura, q̄ moriente Henrico. II. Imperatore sine prole, illi⁹ fauore peruenerit ad ducatum: Sed magis arbitror,

idq; coniecturę propius defendo, fuisse natū ex Henrico Magni Ottonis fratre, duce Bauarię, unde per aliū filiū descenderat Henric⁹ quoq; Imperator sine prole decedēs: & in hoc Ottone p̄pagatā accipio lineā Ottonū ad Henricū Leonē, interueniēte foemina. Nam Leonis mater, filia Lotharij Imperatoris, matrē habuit Rixā ex matre Gertrude, filia Egberti marchionis Saxonie natā, & patre Hērico Crasso, qui patrē habuit Ottonem memoratū. Nūc uero accusat⁹ apud Henricū, III. cū recusaret purgationem ex duello propter imparitatē prouocātis, qui genere & nobilitate nūm illi esset impar, creditū est Albertū archiepūm Hamburgēsem plurimū ad ei⁹ destitutionē cooperatū: ut frater eiusdē Alberti Welpus, comes in Bauaria, recuperaret ducatū. Erāt autē filij Cuntzonis, quē Latini Conradum appellam⁹. Pulsus autē Otto Bauaria, concessit in Saxoniam, & ditio- nem tenuit ad Weserā, olim Visurgū, cū comitatu de Northem: & ex illo multa nobilitas p̄cessit: qđ suo tēpore ostēdemus. Hic est ille Otto qui omnē Saxoniam secū traxit ad rebellionē aduersus, III. Henricū, III.

Perepreciū est intueri, qui tum fuerint principes Saxonie. Certe inferiorē Saxoniam ad Albim administrauit Ordulph⁹ Bernhardi filius: qui iam filiū habuit in armis pugnante Magnū: deinde Egbertus Egberti filius marchio, Saxonie medietatē tenebat prouincię iuxta Brunswicum. Otto de Bauaria ad Visurgum dominabatur. Aderant quoq; inter primos principes, archiepūm Magdeburgēsis, & Halberstadtensis episcopus, non min⁹ tum etiā in armis q̄ principes seculares uersati. Sed tum Otto de Bauaria cunctis erat clarior: cuius tanta fuit apud omnes authoritas: ut si quid regi humanit⁹ cōtigisset, aut si principū in illum cōiuratio procederet, ad regni fastigiū peruenturus uideret. Id metuens rex, libenter audiuit, quendā Egmonem mediocri nobilitate uirū, fortuna tenuem, qui Ottonē ducem apud regē insimulasset qđ de nece secum regis tractauisset. Otto pernegans, hominē de mendacio & regis assentatione coarguebat: Ille uero monomachiam duci obtulit: seipsum regi uadē constituens: ut eo duello purgaretur crimen uictoris. Otto imparē, ut diximus, hominē non respicit, qđ dux cum latrone, primari⁹ cum sicario congrederetur, duxit iniquū. Et ubi detrectauit pugnam, iam quasi cōuictus de læsa maiestate ducatu destituitur: quē rex Welpo illustri uiro, Alberti archiepiscopi, qđ diximus, germano donauit. Inde incendia, neces, depredationes, & infinita mala prouenerūt. Rex Ottonē usquequaq; persecutus, q̄plures eius munitiones destruit, prædia uastat, & ut uerum reipublicę hostem omnino delere cōstituit. Ille militibus electis instruct⁹, ipse q̄q; manu fortissimus, & animo nimis efferatus: utpote, qui de omnib⁹ fortunis & existimatione dimicaret, quia iusta acie decernere aduersus regē nō poterat, nunc præda, nūc flammis, nunc etiam ferro, quacūq; se fors obtulit, suas iniurias ulcisci satagebat. Ipso deniq; mediante, nō cessat gens Saxonum, ut est acris animo, coniurationē aduersus regem unanimi conspiratione inire, atq; firmare: accusationes blasphemiasq; inauditas ad sedem apostolicā de illo inferre; sociosq; belli sibi ex omni regno Theutonico nū-

cijs & literis asciscere. Nam primo Sigefridū Moguntinę sedis metropo-
litanū, Adalbertū Wormaciēsem, Adalberonē Herbipolēsem, episcopos,
Gebhardū Saltzburgensem archiepūm, aliosq; q̄plures p̄sules, & per
iplos papam etiam Alexandrū sibi fautores efficiunt. Quidā quoq; An-
nonem summe sanctitatis uirū Coloniēsem archiepiscopū cōiurationis cō-
scium faciunt, quorū cōspiratione rex territus Saxonia cessit, & in alijs re-
gni partibus rebus institit agendis.

CA. V.

Nnus erat post mille. LXXIII. cū Anno Coloniēsis & Hermā-
nus Bābergensis p̄tiffices Romā missi sunt, pecunię inde regi de-
bitę colligēdę gratia: qui legatione pacta, literas Alexātri papę
detulerūt, regēq; uocarūt ad satisfaciēdū de symoniaca heresi, ceterisq; nō
nullis magna emēdatione purgādis, sup quib⁹ Romę rex erat delat⁹. Sa-
xones tum instāt p̄sidia multa firmare, arces uocāt, necdū em plurimas
habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quę rex dudū erexerat fun-
ditus illi conanē euertere: & in plenisq; proficiūt: inter quę p̄cipuū illud
quod Hartesburg dicit p̄sidiū dericiunt: monasteriū & claustrū canoni-
corum, quod ibi erat, multa furentes audacia, funditus euertunt: & quod
dictu nefas est, innocentis paruuli filij regis, ibi tumultata ossa eruta spar-
gunt. Interim Hildebrandus quē dixim⁹ ad papatū peruenit, Gregorius
VII. appellatus, nullo regis consensu accedente: quod pro illa ætate nefas
sunt arbitrati. Hic regē ad synodalia respōsa deuocauit, nūcijs & literis ui-
cissim missis: Sed rex armis implicitus illis synodalibus contētionibus ua-
care non poterat: nam magna manu undecunq; cōtracta ex Sueuia, Bava-
ria, Bohœmia ducit in Saxones. Ad fluuiū Mistrow exercitus cōcurrūt:
& primo quidē cum starent in cōspectu acies, per cōmunes amicos res in-
tercepta est ante p̄liū: Cūq; Saxones quieti consisterēt, fisi tractatibus,
erāt inter regios qui p̄liū erāt cupidiores q̄ pacis: renunciātq; falso regi
Saxones ad p̄liū parari. Rex uera putās quę dicerent, iussit ad arma con-
clamari: & trāsito uado in loco Nagelstede, imparatis superueniēs Saxo-
nibus, multos strauit: Dirēptūq; est iterum p̄liū interuētū Rodulphi
Sueui, qui principibus Saxonū persuasit, ut regi cederēt, omnia ex senten-
tia eorū uētura: q̄q; nihil mali paterent. Episcopi Magdeburgēsis & Hal-
berstadēsis, dux Otto Bauarię, & Magn⁹ Saxonię, audiūt Suauū: & ubi
se regi p̄sentāt, in uincula cōijciunt. Doluit Rodolphus uiolari fidē: ut-
cūq; tñ factū est, nolente uolēte rege laxant Saxones: nec iterū se fidei re-
gis p̄mittūt. Romę interim Hermānus Bābergēsis ep̄s de symonia con-
uictus deponit. Rex audiēs, Ropertū surrogauit: Ea res in eā contentionē
peruenit, ut Imperator Wormacię congregato concilio p̄sens annitere-
tur, ut ab uniuersis Germaniæ episcopis, p̄ter Saxones, Hildebrandus
quoq; papa absens destitueretur: Oues pastorem iudicant, contemnunt,
abijciunt: Mittunt epistolam quam sic concludunt: Quia ergo introitus
tuus tantis iniurijs est initiatus, & ecclesia Dei tam graui tempestate per-
abusionem nouitatum tuarū periclitatur, & uitam conuersationemq; tu-
am tam multiplici infamia dehonestari, scādalumq; grauissimū imminere

cōspicimus obedientiam quā tibi nullam promisimus nec de cetero ullam
 seruatuos renunciam⁹, & quia tibi nemo nostrū, ut tu publice proclama-
 bas, haecenus fuit episcopus: tu quoq; nemini nostrū amplius eris aposto-
 licus: faciebat animos permissio olim Henrico huius patri potestas crea-
 dorum pontificum.

CA. VI.

Odem anno circa decimū octauū calendas octobris colloquium
 maximum apud Oppenheim factū est, ubi pene toti⁹ regni prin-
 cipes, sed maxime Saxonū & Alemānorū regis subiectioni renū-
 ciabant: causam prētendentes, q̄ a duobus iam apostolicis uocat⁹ ad satis-
 factionem non uenisset, & pro hoc cōtemptu sententiā excōmunicationis
 a papa in urbe retulisset. Henric⁹ curauit ex synodo Wormaciē mitti nū-
 cium ad pontificē: Is erat Rolandus clericus Parmensis, qui in cōspectum
 Gregorij & cardinaliū perductus, Henrici regis uerbis, Gregorio, ne pon-
 tificalia exerceret, aut se pontificem nominaret, inhibere dixit: Iussitq; car-
 dinalibus, ut aliū a rege pontificē habituri, in Alemāniā se cōferant. Et
 tamen eo nuncio cum ignominia expulso, multorū Germaniē episcoporū
 literæ pontifici Gregorio suam operam & fidei cōstantiā pollicentiū sunt
 allatę: Qua impulsus causa pōtifex Gregori⁹, ea in synodo Sigefridū Mo-
 guntinum archiepiscopū, & eius impietati assentiētes, & subscribentes epi-
 scopos, & Abbates, cōmissis priuauit ecclesijs. Hērico aut gubernationē,
 dignitatē, & titulū regni Theutonicoꝝ & Italię interdixit: omnib⁹ prin-
 cipibus & populis utriusq; regni, quo illi obstringebātur iuramento, au-
 thoritate apostolica absolutis. Ferunt initio Henricū nuncios misisse per
 prouincias qui dicerent, Iesum Christum, quando ter oues Petro pasce-
 das cōmiserit, reges excepisse: pōtifexq; ecōtra per literas, quę extāt, notū
 populis fecit: Deum in terris agentē, q̄n ligandi & soluēdi in coelo & ter-
 ra potestātē Petro dedit neminē excepisse: eumq; qui ligare se posse negat
 q̄ absolui nequeat, confiteri, sic q̄q; ab omni ecclesię corpore sequestrari.
 Quibus pape uerbis prelati, principes, & populi pars regni Theutonicoꝝ
 maxima, animis ab Henrico cœperūt alienari: primiq; Saxones exar-
 serunt in bellum. Post illos Metensis episcopus Henricum censuit in uim
 anathematis deponendum. Vnde cum facisceret, & iam magnum ortum
 uideret in regno diffidiū, Rodolphus, Welpo, & Theodericus primores
 Alemānorum duces cum ceteris in regno prestantibus uiris in id consilij
 peruenerunt: ut si uocat⁹ in Alemāniā Gregori⁹ pontifex descēderet, Hen-
 ricus illi supplex, petita, ut illi cōfidebant, impetrataq; uenia erratorū, pro-
 sterneretur: alioqui successorē illi daturus cōcordi cōuent⁹ sententia sunt
 protestati: Iurauitq; illo in cōuentu principū Henric⁹ rex, se pontifici cum
 accessisset integre pariturū: Quod quidem primatib⁹ illis adeo gratū fuit,
 ut sponte sua responderint: Illum Romā ad Imperij ex more suscipiendam
 coronam, cum copijs deducerent: quibus tum Imperator declarat⁹, Nor-
 mannos, Apulia, Calabriaq; & omni terra ecclesię deturbaret. Accessitq;
 regis & cōuentus ad pontificem ea de causa orator archiepiscopus Treue-
 rensis. Quo instante, pontifex Gregori⁹, ut Augustam pretoriam urbem

alpinam accederet, cum cardinalibus urbe mouit. Cum uero se Vercellas usque contulisset, a Vercellensi episcopo Italiae cancellario clam rescijt, Henri cum regem hostili in se animo cum exercitu uenientem, alpes transcendisse. Quãobrem suę cõsulens saluti pontifex, in Cãnoßum usque recessit, opidũ in Regiensi agro: quod erat Mathildę comitissę, apud quod nullã ab Hẽrico uiolentiam uereretur. Rex uero dolum intelligenß patefactum, relicto Vercellis exercitu, Cãnoßum nihilominus uenit. Acta aut est res summa põtificis grauitate, sũma, sed ficta potētissimi regis humilitate. Quo enim die Henricus Cãnoßi suburbiũ attigit, omni deposito regali ornatu, nudis pedibus, ad opidi portam introduci sperans, cum paucis comitibus est delatus: denegatumque primo die ingressum equanimiter tolerã, loco per noctem non mouit: & glacie ferunt, cõculcataque diu niue, per asperissimum hyemis sydus, solũ in quo rex stetit, uel iacuit, obriguisse: expectauitque tacitus scire, quid secum pontifex duceret agendum. Pontifice uero omnia differente, ut a cunctis cerneretur, uera ne, an cõficta esset pœnitentia, quã prę se rex ferebat, ad tertiã puentũ est diẽ, cũ Hẽrico se miserũ, infelicemque clamãte, cui soli non uacarent ueniã imploraturò Ro. pontificis aures, uicerunt Mathildis comitissę, Adelai Sabaudiensis comitis, & abbatis Cluniacensis preces: & introductũ regem, absolutumque pontifex in sinũ matris eccię recepit. Fecit uero põtifici rex scripto pmissionẽ sacramenti religionẽ firmatã, cui Mathildis comitissa & Adela comes, abbasque Cluniacensis subscripserũt. Postea tñ substitit rex in Cãnoßi finib⁹, abituro, ut putabat, põtifici, structur⁹ insidias, & põtifice id uerito subsistẽte, fatigat⁹ expectatione rex Papiã se contulit. Visum est ista ex Italorũ narratione inserere: In qua uide prudẽs lector, quã sint incõcinna multa, & a ueri similitudine aliena: Ego iudiciũ meũ uolẽs subtraho, tibi cuncta pmittẽs. VII.

Onnulla hic inseruntur a nostris, quę & ipsa apud me fidem non merentur: Regem pontificis iniuncto, per annum integrum Romę iussum se continere, memorias martyrum in Vrbe frequẽtare: equum non ascendere. Quod cum ille religiose cœpisset implere, uidẽtes cardines orbis, quia prę timore sedis apostolicę cõtremiscũt potestates, & sub eo curuentur, qui portãt orbẽ, suggestisse summo põtifici: ut deãcto degenerẽ, qui publicã peregisset pœnitentiã, aliũ curaret in regno sublimari: Percunctãte aut pontifice quis dignus uideret? Rodolphum Sueuum esse pretensum: cui ilico papa miserit coronã, cum elogio: Petra dedit Romam Petro, tibi papa coronam. mandaueritque Moguntino & Coloniensi archiepiscopis, ut illum eligerent, consecrarent, tuerentur: omniũ ignaro Henrico, donec Argentinus episcopus, aduolãs Romam, ista regi nunciaret: Qui accepta (ut putabat decorũ) a summo pontifice licentia abire cõstituit: Episcopus, ne papam alloqueret deterruit: Nam a pontifice omnia contra eum esse prouisa. Ita clam, furtimque, magnis itineribus per Italiam digressum in Gallias, inde ad fideles suos peruenisse, collectisque uiribus, se Rodolpho ad prelium obieçisse. Sed hæc, ut dixi, apud me fidem habent tenuẽ. Primũ, quia põtifices non amãt reges in Vrbe diuersari: nec regiũ

erat inter altaria discurre. Sed & pontificis epistolę testatur, se ad Rodulphi electionem neminē cōmouisse: Idq; uerisimile est. Certum est tamen non inuitum ista audisse pontificē, de Henrici destitutione, Rodulphiq; prouectione: Ait enim in epistola: Hēricū pccitentē ecclesię gremio restituisse, non tamē ad regnum, a quo destitutus fuerit in synodo, reposuisse: Quod certum est, Henricus armis cōtractis, Rodolpho, quem regis emuli regem dixerunt, in prelio se obiicit: pugnatūq; acriter cęsis, captisq; plurimis: sed uictoria neutro inclinante, placuit utrinq;, ut eius rei discutien- de causa, utriusq; partes oratores adirent pontificem. Postulauit iam ante Henricus rex ab Gregorio pontifice: ut propter inuasionem regni, Rodulpho sacris interdiceret. Ad quę pontifex: Non se posse inauditum cōdemnare respondit. Venerūt ad summū pontificē regū oratores: quibus benigne a pontifice responsum: ut efficerēt, reges ab armis discedere, donec causa tractaretur, se confestim uocaturū cōcilium. Sed priusq; ea renunciarentur, reges reparatis uiribus, iterū cōcurrerunt. Cecidit Wizilo archiepiscopus Magdeburgensis; Saxones terga uerterūt. Dux Bohemię lanceam Rodulphi nactus, eam insigni munere preferri eā omnibus Bohemiam regibus instituit. Spoliat⁹ hoc prelio dux Magnus, comes frater ei⁹ capt⁹ & epūs Wormaciensis Poppo ex primorib⁹ Hērici principib⁹ cecidit. Ita pene equata sunt uulnera & damna partiū. Nouissimo inter reges prelio, Rodolphus ita uulnerat⁹ est in dextera, ut inde mortem sumpserit. Iam enim reductus in Herbipolim magnates & episcopos suę partis ad se iussit cōuenire: & elata dextera in astantes: Hęc est, inquit, man⁹, qua ego sacramenta prestiti Henrico domino meo, uobis tamen urgentibus, toties in eum infeliciter pugnaui. Ite & implete primā regi uestro fidē: nam ego uadam in uiam patrum. Sic moritur. CA. VIII.

Am profligato Rodulpho, rex Henricus acriores animos intendit in Romanū pontificē. Vrebat animū pronūciata in synodo regis destitutio: diu dilata in ei⁹ cōtumeliā recōciliatio: emuli in regnum fauor. Igitur apud Noricę Brixia, cōuocato pontificum cętu de Lombardia, Italia, & Germania, crimina multa intentantur pontifici Gregorio q; inuasor sit Romane sedis, sacrilegus monach⁹, somniorū & prestigi- orum obseruator, necromāticus, & qui malis artibus fidem Christi contaminarit: Ob quę omnia Romana illum sede destituunt: & nisi sponte locū uacuaret, perpetua maledictione ferire minatur. Wigbertū Rauennatum episcopū surrogāt, quē Clementē, III. appellant. Reliquerat autem Henric⁹ Italia decedēs Henricū filiū cum copijs in puincia: ut illā in fide cōtineret. Cui cōgressa per suos Mathildis nobilis matrona, & quę multa in Romanā ecclesiā fecisset bona, ab illo superatur. Accessit aliud incōmodum nobili matrone (Erat enim de genere Saxonū, quod ostendem⁹) quod propter religionē memoria dignum est. Obierat Bonifacius maritus eius, & Azonē Estensem recipit iterato matrimonio: Resciuit postea Bonifaciū atq; Azonem tertio sibi inuicem gradu ad matrimoniū interdicto coherere: Qua de re cōsulens summū pontificem, iussa est ab Azo-

ne discedere, & poenitentiam agere de tam graui incestu: Ad quam obseruantiam, si nostra tempora referimus, Ethnici uidebimur. Quid enim hodie per dispensationem apostolicam non obinetur: Tum nobilem matronam, & que Romanę ecclesie multa prestitisset obsequia, iussit pontifex a secundo discedere marito, & poenitentiam incestus agere, nulla dispensationis hinc aut inde facta mentione. Ducens igitur Romam Henricus, per Bauaros est ingressus Italiam. Mathilda autem, quicquid ex subiectis sibi populis copiarum sibi colligere potuit, misit summo pontifici, a quo tam probe in suo casu fuit consolata. Iussit Henricus Clementem suum pontificali apparatu precedentem ad pontem usque Miluium procedere: Inde in prata Neronis tum dicta, cum iretur, structa in prelium acies precessit. Prior Clemens cum pompa, inde rex in subsidijs est sequutus. Appullos Leonine ciuitatis portę, quam Saxonum tunc, aut Posterulam, uocabant, regios milites Romani sagittis, iactisq; superne lapidibus repulerunt. Quod cum uidisset Henricus, castris loco firmatis, exercitum incendijs, edificiorumq; demolitioni curauit intendere: Nullam uincendi spem offerri uidens, post paucos, quibus aduenerat, dies cum suo antipapa Rauennam redijt: Ibiq; anno pene toto peracto, renouatis uiribus, per Spoletinos, ad Urbem iterum duxit: & Leonina per totam quadragessimam obsessa, ea post Pascha est potitus. Est autem Leonina Vaticanum, Romę suburbium, in quo papę nunc splendet palatium: quod quidem suburbium, portis communium, Leo. III. de suo nomine appellauit Urbem Leoninam. Inquinata per aliquot dies ab antipapa sancti Petri basilica, ad alteram pariter beati Pauli inquinandam accessit: ad quam binas porticus diruit: unam a castello sancti Angeli ad Petri eadem, alteram a Tergemina porta, ad sancti Pauli basilicam: Dumq; rex Urbem circumfedit, multum per singulos dies sanguinis est effusum. Caumatibus autem ad initium estatis in urbis regione, ut assolet, incipientibus, Henricus sibi timens, per propinquas Romę ciuitates, que omnes ei parebant, diuisit exercitum: & Wigbertus antipapa, adulterinam Petri sedem in Tybure tenuit. Rebus ita comparatis, Henricus Clementi suo, attributo in omnes copias per hiberna dispositas Imperio, ipse cum paucis in Lombardiam concessit: Wigbertusq; sacerdotalis officij immemor, circum urbem uinetis succisis, multa a quibus ipse Henricus temperasset, per eam estatim hostilia commisit. CA IX.

Lio qui sequutus est anno Henricus ad exercitum reuersus, ciuitatem Leoninam iterum per uim ingressus, & apud beati Petri basilicam desidens, omnia eius urbis edificia demolitus est. Per quod tempus, nullo propinquo ab urbibus & castellis Romam aduente, nullo etiam exeunte, Romani ad maximam calamitatem sunt perducti: & fames, quod necesse fuit, asperissima superuenit: Quibus malis euenit, ut multi emigrantes nunquam sunt postea reducti. Que cum Robertus Guiscardus Normannus a pontifice intellexisset, prefecit rebus Dalmatiae Boemundum filium, & uxorem ducens, se contulit in Italiam. Interim Henricus, siue quia Roberti Normanni reditum in Italiam habuerit exploratum, siue quia dolos uiribus efficaciores existimauerit, per Cluniacensem abbatem, uirum celebris sanctimo-

nię pontificę Gregoriū, cui ille esset deditissim^o orauit: ut se ad Lateranen-
 sem basilicam admissum coronaret, fore pollicitus, ut Imperator ex solen-
 ni more declaratus in Alemaniā, cum omnibus copijs reuerteret. Eodēq;
 die, fide publica per patentes literas data, omnibus qui urbē accedere, aut
 inde exire, & in agro obuersari uellent, mirabilē uoluntatis cōuersionem
 ostendit: Cuius facti fama omnē per Italiam uulgata, effecit: ut Guiscardi
 in colligēdo ad Urbem ducendi exercitu, refrixerit diligentia. Romanus
 uero populus, malis, quę tribus annis cōtinuis tulerit, pōtificem, ut patrię
 cōpateretur, misereturq; fatigat^o orauit: Gregorio, quod petebat, spon-
 dente: dūmodo Henricus errata corrigeret: & debitā Romano pontifi-
 ci obedientiā promitteret. Prohibita est Henrico, quam per simulationem
 illā quærebat malignādi occasio. Largitione enim multa usus, corruptos
 ciuitatis primores, in suam aduersus pontificę amiciciā pellexit: Ventumq;
 est a multis Romane urbis primarijs in id impudentię, ut pontifici in faci-
 em dicerent: Non esse Henrico regi, etiam si prius ecclesię non satisfaceret
 coronam, & declarationē Imperij denegandā. Quod cum uidisset ponti-
 fex, de Romani populi cōstantia diffusus, in castellū Crescentij cum dome-
 sticis se recepit: Rusticus uero eius ex fratre nepos se contulit ad Septem-
 solia, arcem tunc castello Sancti Angeli nulla in re munitionibus inferio-
 rem. Vixq; pontifex imminens (ut est ratus, & quod est postea factū no-
 torium) euaserat periculum, quando Henricus a coniuratis introductus,
 Wigbertū Tybure accersitū, in Lateranense patriarchiū intrusit. Cūq;
 nullus, uel cardinalis, uel episcopus ex gente ecclesię Romana, ut illum
 ex more benediceret, adduci posset, Bononiensis, Treuerensis, & Mutinen-
 sis pseudo episcopi, cerimonijs in eum Romanis pōtificibus adhiberi solē-
 tis sunt abusi. Per solēnia postmodū paschalia, quę proximis sequuta sunt
 diebus, adulterinū Imperatorē antipapa coronauit. Populus uero omnis
 ut regi satisfaceret, ad obsidionem arcis Crescentij est cōuersus. Cœpit ue-
 ro Henric^o sedem sibi & statua militib^o apud Capitoliū, non parua parte
 tunc in integrū restitutū: Et Romani rebellionis principes, cum pontificę
 castello deturbandi munitissimo, nullā cernerent spem preberi, clauserunt
 muris ad uiarū exit^o in repagula excitatis, Henric^o interim familie Corso-
 rum, tunc Romę potentis, quę Gregorio fauebat, ediū partem Capitolio
 subiēctarū euerit: expugnandaq; Septemsolij arce, maximos adhibuit co-
 natus. Id uero Lucij Septimij Seueri Imperatoris opus, reliquię cuius cō-
 tra monasterium Beati Gregorij cernūtur, trinos habuit subiucem supra
 positos Columnarum ordines: quarum, inferiores solo inhærentes, ea erat
 sublimitate: ut nullis scalis possent superari, nec pro sua crassitudine, ferro,
 igneue corrumpi. Admouit tamen propius Henricus machinas, & quas-
 dam columnas uetustate debiliores mouit: ut sibi timēs Rusticus dediti-
 onem facere cogeretur. Erat uero abhuc opus uisu speciosum, cum conti-
 gnationes marmoreis trabibus factę cubicula & triclinia haberēt orna-
 tissima. Sed quid non potest qui longęua uetustas, & perpetuus cœlorum
 cursus?

Obert^o interea Guiscardus Normānus, harū rerū factus certior
 r ingentes copias, quas liberando pōtifici comparauit, uia Latina
 deduxit ad Urbē. Hic uero quis fuerit, & unde uenerit, in Nor-
 wagia sumus exequuti. Henricus, cū id rescisset, ignorātibus tñ Romanis
 Urbem ciuib^o permisit tutandā: Ipse cum antipapa cōcessit in Vaticanū:
 Nec diu morat^o, uia Cassia magnis itineribus cōtendit Senas: Nec citius
 Guiscardus Romana mœnia, q̄ ille dictā urbem cōtigit. Ciues Guiscar-
 do portas clauerūt, magnifica uerba p̄ferentes: Se cum suo pontifice fa-
 cile cōuenturos, copijs illius opus non esse, rediret in sua: non ingratos se
 futuros illius obsequijs. Ille aut̄ uerbis uerba rependit, & cum ab amicis
 pontificis, porta Flumentana, inde dicta Flaminia, nunc de Populo pan-
 deretur, per eam ingressus, incendia fecit a Cāpo Martio, usq; ad sanctum
 Siluestriū, & Laurentiū in Lucina: quę hodie uastata cernuntur. Ciues ar-
 mati se obigerāt: sed non poterāt esse pares copijs illius. Ille per Esquilias
 duxit ad Lateranū, ibi aliq̄ diu desidens, si forte a ciuib^o liberādi pontificis
 mentio fieret. Cōfederāt illi armati ad Capitoliū, quā etiā regionē Hērici
 milites, dum adessent tenebāt statione. Abeūtes autē de more suo incēsam
 relinquebāt Urbē: Quotidie p̄elia ad Amphiteatrū. Cum aut̄ ciues nullā
 pacis facerēt mentionē, Guiscardus armatis copijs per mediā Urbem cō-
 tendit ad Hadriani molē, demolitoq; muro quē fecerant ciues, eductum
 pontificem, secum perduxit in Campaniā: ibiq; breui post finijt. Hęc est il-
 la urbis Romę uastitas, quā non antea Gothi, non Wandali, non Sarace-
 ni, sed partes pontificis fecere Normāni: ut non iam ulla sit species ueteris
 Romę: sed umbra quedā non magne partis: nisi quātum gr̄ate nostra car-
 dinales, excitatis magnificis edibus, eā renouant: quod magis atq; magis
 per singulos dies crebrescit. Per quę tēpora, Saxones & Sueui, quos Ale-
 mannos uocant, colloquium habuere in orientali Frācia, de rebus regni:
 Cum & Imperator diu abesset & male meritis de summo pontifice, du-
 dum regno destitutus haberetur: Initocq; cōsilio, Hermannū quendā Lo-
 tharingię ducē, cui nemo gr̄ate illa, bellicis in rebus, aut magnitudine opū
 potuit cōparari, regem Romanorū declarauere: dederātq; illi Saxones ar-
 cem ad opidū Isleue. Ibi qm̄ alliuū abundat, Imperatorij illum per cōtume-
 liam appellauere regem Alliorū. Multa interim p̄elia inter Conradū du-
 cis Bohemię fratrē, & Lupoldū marchionē in superiori Bauaria: deinde
 inter Bauaros, & Suauos, iuxta Danubiū: ubi Palatini comitis Cunonis
 filius in acie cecidit.

CA. XI.

Nnus erat post Christum millesimo octuagesimo quinto, cum
 a Henricus ex Italia descendit, synodū indixit Moguntię: ibiq; epi-
 scopi rebelles Imperatori, & suo antipapę deponendi iudicātur:
 aliq; in eorū locū surrogant. Aderāt legati adulterini pontificis: ut res le-
 gitimum ordinem habere uideretur, nōnulli pōfiticatu dignissimi: Illo tñ
 ordine male ingressi, pueniūt in sedes suas. Imp̄ator descendēs per puinci-
 as, quę per absentia eius longæuā fuerāt innouata, suū in ordinē restituit.
 Saxonū principes non reluctant: pacata uidebant omnia, cū marchio Sa-

xonię Egbertus, Imperatoris propinquus, rebellionē resuscitauit: sed non
 late illa manauit: Aequus iam uidebatur in ea parte Imperator, qui cōsen-
 sit conuenire ex prouincijs doctissimos, qui de iure duorū qui se pro sum-
 mis pontificibus gerebant, disquirent. unde omne Imperatoris factum
 pendere uidebatur. Cōuenere pontifices, & secum undecūq; uiros traxe-
 re doctissimos. Cœpit uentilari causa: Iure, an iniuria, Hēricus rex ab Hil-
 debrando tunc Gregorio .VII. excōmunicatus, & regno destitutus ui-
 deretur: Erant qui in utranq; partem sentirent. Capita sententię resede-
 rant apud Wessilonem Moguntinū, & Gebhardū Saltzburgēsem ar-
 chiepiscopos: cū sentiret Saltzburgēsis, Impatori, sicut omni Christiano
 parendū Romane synodo, & eius euocationi: quā cum cōtemplisset, non
 posse uideri per iniuriā in regē prolatā excōmunicationis, & crescente con-
 tumacia, etiam destitutionis sententiā: Moguntino uero contra asserente,
 regem magna suarū rerū parte spoliatū, magnis prouincijs destitutū, non
 oportere illo in tempore iudicari, priusq; ad sua restitueretur: Quę cōtra-
 dictio tam diu ualuit, ut Wessillo in sua sentētia perdurans, a legatis Ro-
 pontificis, qui aliqñ accesserāt de heresi notaret: Et excreuit serpēdo diuer-
 sitas, usq; ad Hērici ab Impio destitutionē, quā suo loco cōmemorabim⁹:
 Interim Henricus rex, cognito q; Saxones, & Sueui, regem sibi Herman-
 num Lotharingū acciuerint, infesto exercitu petit Saxoniam, Obicere Im-
 peratori Saxones, quas poterāt uires: sed iusta acie cōgredi uitarūt. Et re-
 ge declinante, uocatis Sueuis, exercitū cōscribunt Wirtzburg (quę nūc
 Herbipolis collato ex Gręcis & Latinis uocabulo dicitur) in oriētali Frā-
 cia urbem obsident, Imperator cum copijs aduolat, urbem obsidione solu-
 turus. Illi conuersi, regem acie excipiunt. Graue quidem preliū, sed neutro
 inclināte uictoria digressi sunt, Saxones & Sueui potiūtur urbe, Impera-
 toris epūm reiiciūt: Alberonē reponūt ab ipso destitutū. Sed cū redissent
 in sua, Imperator urbe eiācto Alberonē rursus Meinardū suum restituit.
 Hermān⁹ aut, quē regē creauerāt, cernēs Hēricū inualescere, deposito re-
 gis nomine, Henrico reconciliat: & breui post in obsidione castelli, ictus
 lapide interijt. Hic est ille Hermānus, quē per contumeliā Henrici milites,
 Allium ex memorata causa cognominauerunt. CA XII.

Ortua deinde non longū Imperatrice Berta, quę filia erat Otto-
 nis Italici: non diu moratus Henric⁹ Imperator, nuptias secūdas
 Colonie inijt celebrauitq; & duxit relictā Vthonis, marchionis,
 filiā regis Russorū, pudicissimā foeminā: sed de qua Henricus postea male
 sentiret: & loqueret. Nec mirū debet uideri Russorū regna ad Theuto-
 nas mittere nuptam. Nam Sigebertus, memorabilis scriptor Gallicus, te-
 stis est: hoc Henrico imperante, duos Russi regis filios de regno conter-
 dentes, eousq; processisse: ut pulsus alter, Henricū adierit, se, regnūq; sub-
 njciens Imperio, si armis illius reduceret. Sed tanta erant in uisceribus Ro-
 mani Imperij bella: ut externis Henric⁹ uacare non posset: & erat uia per
 Polonos foederatos, si non subditos, in Russiam perueniendi. Erāt tum in
 regno Egbertus marchio Saxonie, qui Imperatori male pareret: Sed ille

se muro continēs defendit. Obsidione firmata, multi milites ad uicinū Natalis Christi diē abierūt ex castris. Erumpēs Egbert^o, cum hoc nō igno-
raret, stragē peregit: in qua epūs Lausanus, qui lanceā Imperatori pretulit
fertur cecidisse. Captus hic quoq; Liemarus Bremensis archiepiscop^o, qui
tum Imperatori, utpote uir Bauarus militaret. Cēpit autē illum Luderus,
qui postea dux Saxonie, deinde etiā Imperator est factus: adulescens tum
egregie fortitudinis: qui postea duxit cōiugē Rixā, Gertrudis, quę soror
erat memorati Egberti filiā, cū qua magnā Saxonie partē accepit in dotē.
Capt^o autē archiepiscopus Bremensis, pro sua redemptione dedit Ludero
Aduocatiā Bremensem, cum trecentis argenti marchis. Inde arbitror ena-
tum ius, quod posteri hui^o Luderi ducis in urbē Bremensem uendicare so-
lebant. Egbertus autē comes, non longe post in molendino quiescens, a su-
peruenientibus Impetatoris militib^o opprimē: siue ut ab alijs traditur (qd
supra significauimus) a sicarijs, qui se in illius familiam contulerūt, ab Im-
peratore ad eam rem cōductis. Quo etiā tempore, iunior dux Bauarie fer-
tur se in peregrini habitu in Italiā contulisse, motus uirtute insignis scēmi-
nē Mathildis: cuius uiduātū esse thorū audiens, aspirauit in eius nuptias,
& ut ferunt, assequutus, ad eas peruenit. Mira scēminē uirtus, quā summi
pontifices uenerabātur, principes de lōginquo admirabānt: cui^o etiā desy-
derio, hic ex Bauaria in Lombardiā trāsierit, ut cōiugē mereret. XIII.

Perepreciū est agnoscere, quę & unde fuerit illa Mathildis, quā
e Italici scriptores multa laude efferunt, quod raro prestant exte-
ris: originem tñ eius illi non attingūt. Multa obsequia impende-
rat illa Romane sedi, multas pro sua fortuna operas & impēlas fecerat cō-
scribendis & alendis pro summo pōtifice exercitijs: Sed non potuit tum
in uicem gratitudinis tertio affinitatis gradu, ad matrimoniū, ut diximus,
dispensationem impetrare. Ea tum erat temporē obseruatiā: ut ne ullus ser-
mo de dispensatione fieret. Nostra sunt tēpora liberaliora, nescio si melio-
ra: quādo una puella tertiū, ut dicitur, experitur maritū, primis duobus su-
perextantibus: qñ summorū pontificū sanguis, ex archiepiscopatu in cardi-
nalatū, & ex illo gradu in secularē ducatū perducit. Ad Mathildā reuer-
tamur: Ea fuit Egberti marchionis Saxonie filia, nouissimi Egberti, quem
in molendino cēsum dixim^o, germana, incōparabilis prudētię, religionis,
& pudicię scēmina: quā pater eius Bonifacio in Lombardia comiti tra-
didit uirginē. Quo mortuo, cum Azonem Estensem, tertio gradu cōsan-
guinitatis priori coherentē acciperet: quis ignorās id iniret cōiugium, uo-
lente pōtifice ab illo declinauit, & in sanctimonia permāsit, donec a Baua-
ro de quo quidam sunt authores peteret: non aliena a cognatione Henrici
Imperatoris. Nam Henrici hui^o pater Henric^o. III. & Ludolphus Ma-
thilde auus, uterini erant fratres, ex Gisla Cōradi Impatoris cōiuge: quę
pridē ex Brunone habuit filium Ludolphū Saxonie marchionē. Hęc er-
go scēmina, & generi suo prestitit, & religioni: ut Hērico grassanti se q̄ fre-
quenter opponeret. Hac quoq; uice, cum Italiam peteret, ab ea Mathilda
exercitum illi obijciente remoratur, ne ex Lōgobardia in reliquā Italiam

proficiscerēt. Mutinā tñ cœpit Hēricus. Prodigium tum uisum in aere interpretantur. Vermes muscis deductiores tanta multitudine uolitabāt in aere, eaq; crassitudine spatiū occupabant, ut manu uel uirga tangerentur, ut etiā mille passus in latitudine, & duo uel tria in longitudine implerent. Portendi putabāt expeditionē in terrā sanctā. Interea Conradus Henrici Imperatoris maior filius, iuuenis modestissimus, & qui regno, etiā Imperio dignissimus uideret, patris mores & uitia detestatus, abiit a curia indignabundus, scedā patris conuersionē magis secū q̄ apud ullū accusans. Contendit in Italiā, & ibi Mathildē optime scemine, & amicorū, honestā gubernādī rationē inijt, sub nomine regis Italię. Paruit enim magna Italię & presertim Lombardię pars Imperatoribus a memoria. I. Ottonis. Dudum enim illum pater creauerat regē, sed nūc a moribus eius abhorrentē cōtempnit: coronāq; dedit iuniori Henrico qui postea patrē destituit Imperio. Cōradus aut in Italia uixit annis nouē, ea modestia, ut rex haberet & esset: nulli tñ grauis imminēbat. Venientes a patre milites honorifice excepit: nullum se coram male de patre loqui sinebat: semper illū patrem dominū Imperatorē appellans. Per quę tēpora Ladislaus Pannonię, hoc est Vngarorū, rex, uita excessit: adeo morib⁹ & uita probatus, ut inter sanctos referri mereretur. Welpus deinde dux aliq̄diu extra gratiam regis Noricorum siue Bauarorum ducatum amissum, reconciliatus Imperatori denuo recepit.

CA. XIII.

Imminēbat per ea tempora gloriosa illa in terram sanctā expeditio, quā Urbanus pontifex in Frāciam descendēs, Claromōtano concilio excitauit. Armata sunt multa Christianorū millia, principes nōnulli: in quibus precipuus ductor Godfridus dux, materno genere Lotharingi; nam pater eius comes erat Bolonię. Appellant uero ducem Bulioni, qui nūq̄ erat ducatus. Sed cum locum illū Godfridus teneret, & materno, ut diximus, sanguine Lotharingi; ducatum tangeret, dux Bulioni appellatus est. Erat enim eius mater soror Godfridi Gibbosi ducis Lotharingi; quī Sigibertus Gallus cōtendat illi ducatum Lotharingi; esse datū ab Henrico. III. Imperatore, Erat enim uir ad arma egregie instructus, & auxilio uenit cum copijs Henrico, cum ille repetito aliquot uicibus prelio aduersum Rodolphū Suguū pugnaret. Sed, quod in laudibus Godfridi precipuū est, cum cōcionante summo pōtifice expeditio sancta a multis principibus & infinito esset populo suscepta, Godfridus cum fratribus Balduino & Eustachio, omni patrimonio diuendito, in eam se contulit expeditionem, militibus, quantos poterat, ex ere perarmatis, & in longinquā & diuturnā expeditionē sumptis uiaticis. Quo autē ordine in terram sanctā peruenerit, quę & quanta ibi gesserit in ipso itinere, & in Palestina, quomodo Ierosolymā receperit, firmauerit, reliquerit, quia multipliciter in literas missum est, & iam nouissime a Sebastiano Brant discretissime in opere, quod Romanorū regi Maximiliano dedicauit cōmemoratum est, & nostro longe alienū est instituto, relinquam⁹. Ad Imperatoris Henrici. III. acta reuertentes, Is cum diu abfuisset, anno tandem septi-

mo, ex Italia regressus, Ratisponā se contulit: ibicq; Iudæos, qui inuiti baptisati erant, pmisit ad Iudaismū redire, qñ nullo Christianitatis caractere erant insigniti: Corde enim credit ad iusticiā. Circa Calendas autē Decēbris colloquiū habuit cū principibus Mogūtig de pace & unione: & pximo anno eodē in loco cum pulsi essent Iudæi & rebus exuti, cum quæstio de facultatib⁹ eorū, que multe fuissent, ageret: archiepiscopus, cum cognationem suam inde culpata tutari uellet, nec satis posset, cum eis profugit in Turingiā: nam dicebat & ipse gustasse de præda. Vnde Imperatori rebellionem quandā ostendere uoluit ex proxima Saxonia: sed pacatis utcūq; rebus, qui cæsi erant Iudæi, suscitari de morte non poterant, prædam uiui partiūtur. Interim inualescit indignatio inter regem & reginā, quā ille cepit exhorrere. Illa autē pessimo relicto marito Romā cōtendit: ibicq; cōuocato cōcilio, de crimine pessimo Imperatorē accusauit. Urbanus pontifex excōmunicationem in eum renouauit. Illa uero dimisso rege, reuersa est in Russiam: ibicq; in sancta cōuersatione honestarū, quas aggregauit, personarum, Dño seruiēs, mater effecta multarū in Christo filiarū, foeliciter cōsummauit. Wigbertus infaustus Henrici pontifex, ad hūc usq; annū, hoc est centesimū post mille durauit, sepe deplorās secū inter amicos, q̄ infœlicis loci subierit fortunam: uir uticq; ingenio, uita, & nobilitate, faciūdia & omni uirtute satis præditus: sed qui non legitime ad pontificatū se passus est impelli.

CA. XV.

Vo etiam anno interiit Cōradus rex Henrici filius in Italia, Mathildi cōsanguineę grauissimeq; scemine adherēs: cuius cōsilio & auxilio honestissime uitā traduxit: uxorem pene inuitus ducēs ducis Sicilię filiā, qua cum cōtinentissime uixit, monacho similior q̄ regi. Testati sunt qui defuncto aderant, cum ueneni sumpti esset suspicio, crucē se in eius brachio uidisse. Eo tempore Henric⁹ Crassus, Ottonis Bauari filius, in Phrisia cedit cum alijs multis, uolens infrenē populū ad iuga pducere. Sed non est datū equestribus in palustri terra superare. Fama recepte Ierosolymę miro modo affecit homines presertim per Gallias, Alij se somnio admonitos: alij uisione, preserebāt terrā sanctā petere. Rusticanus populus facile inuitatur, q̄ ciuilibus in regno diu malis attritus, nusq; melius q̄ extra patriam habiturus sibi uideretur: ita fame, peste, incēdijs, uexati sunt. Circa Niueruā illo tempore mirabile genus morbi innotuit. Tacti homines igne inuisibili ardebāt, qui facile penetrabat præcordia. Alij pedes, alij man⁹ ea occasione præciderāt. Franci, Saxones, Bauari, Suęui, admirantes cuneos transeuntiū in terram sanctā Gallorū, partim irridebant, partim etiā indignabātur: ipsi domesticis diuisionib⁹ afflicti, propter sacerdotij & regni diuisionē, Multa in sole signa, plurima in cœlis, multoties in aere conspecta terruere mortales. Tum multi signū crucis sibi cœlitus impressum ostendere: cui non dissimilē rem nostra uidimus ætate: sed fabule se multe ueris reb⁹ imiscuerūt. Interea summ⁹ pōtifex Paschalis, omnium orthodoxorū pontificū Romę cōgregato concilio, heresim illorū tēporum, quā fouebāt, qui Henrico adhibebāt damnauit: Ipsum Henricū ana-

thematifauit, prædecessorū suorum confirmans sententias. Cuno Ottonis Bauari filius, de magnis principibus unus, dum iter agit, per insidias interimitur. Frater ei fuit Henricus Crassus, nuper, ut diximus, in Phrisia cæsus. Otto enim inter primos in Saxonia principes, dux erat, qui sub rege primas in prouinciā partes habuerat. Erat hic Otto, ut dixim⁹, origine Saxo: sed dux factus Bauarię, ab Hērico. III, est depulsus, q̄ duellum detrectaret. Filij eius Hēricus Crassus, qui occisus est in Norden in Phrisia, pater Rixę Imperatricis: Cuno comes de Bichiling, nuper in itinere cæsus: & Sifridus de Bomeneborg pater iunioris Sifridi. Quatuor deinde filias idem Otto habuit. Vna fuit mater Cōradī de Witin marchionis, Secunda mater Friderici de Arnsberg, cuius unam filiam duxit Gotfridus de Arne, pater comitū Henrici & Friderici de Arnsberg: Secundā duxit Otto de Cappenberg: cuius filia Heilica, uxor Eilmari, mater fuit Henrici & Christiani comitū de Aldenborg, & Ottonis præpositi Bremensis. Tertia fuit uxor Hermannī de Caluele, quæ genuit Ottonē & Henricū comites de Rauensberg. Quartā deduxit quidam seruus. Quilibet autē fratrum filiorū Ottonis ducis in comitatu unam curiā habuit, Hēricus Crassus curiam de Alerstede: Cuno quæ dicitur Koninghoue, in uilla Herseuelde: Hic fundauit Katelenborg, & eādē illi dedit claustrō. Sifridus habuit curiā Hetuelde, quā filius Sifridus dedit monasterio Amelsborne. Hæc idcirco, ut cognationē ueterū de Saxonia principū agnoscamus: Qua in re uideri potest, neminē totius ducatus Saxonix tum titulū habuisse: sed quisq̄ suę partis, quam tenebat, iura defendit: Nam successores Hermāni inferius iuxta Albim fluuium tenuere ditionem: quorum nouissimus Magnus statim commemorabitur.

CA. XVI.

h Enricus marchio in Saxonia magni nominis, uir potētissim⁹, incertū an de Brandēburgo: quę tum ditio, in solo licet Wādalico, annumerabat Saxonię, per hæc tempora uitā finiuit. Anno deinde de proximo, qui fuit quartus post mille atq̄ centū, cum esset Imperator in Ratispona, ibi Natale Dñi peragens, murmur graue excitať in Bauaris, q̄ Saxones & Franci apud regē primi haberent, Bauari nullo admissi loco, cōtemnerent. Sigebardus regi suspectus erat, q̄ magna militū manu accessisset ad regē: quos milites per aliquot dies secū habitos, dimittit, paucis retētis. Inde circūstunt eum Bauari, mortē homini intētantes. Ille qñ moriendū sibi uidit, orat ut Christiano ritu confessionē reatuū sinat peragere, & uiaticū sumere permittat. Non recusant: sed sub arc̄ta uallatū tenēt custodia: inde opprimūt hominē: quę res multorū initia malorū excitauit. Imperator iam ante perpalam iussit enūciari, Hērico filio se rem omnē Imperij pmissurū, & Ierosolymā pietatis causa petiturū: Quæ res omnium qui audiuerē animis fuit gratissima: cōciliauitq̄ eidē Imperatori multorū ante auersas aures, qui uera quę enūciabant putātes, summis senē regē laudib⁹ extulerūt: Sed ea res uento simillima euanuit: indeq̄ ortum est seminariū nouę rei, quę sine exemplo tum parabatur: Nam ex illo tempore principes in memoriam reuocantes, omnē Henrici in regno & Imperio uarietatem,

iam pertesi perfidie & infinite uanitatis, de illo destituendo, surrogãdoq; filio eius coeperunt cogitare. Sed huius rei nouitas stuporẽ ingerat necesse est lecturis: Quis enim patri rebellantẽ filium rãto ardore audiuit? Quis iura naturæ intercidisse tam penitus commemorat, ut omni existimatione, omni honore, omni regno pater exuatur a filio? Bellarunt in se germani alia quando fratres, pugnarunt in aduersos cõiunctissimi: sed filium insurgere patri, res est sine exemplo. Plane magne erant causę: multis persuasit filius sola se pietate in Deũ, terreni patris ad tempus esse oblitum. XVII.

Nuus erat quintus post centũ atq; mille, cum Henricus Imperator Natale Domini Moguntie celebraret, filius in Bauaria parat rebellionẽ: consilio procerum quorundã a patris latere ante paucos dies discedens: Anathematizat publice patris impietatẽ in ecclesiã matrem. Serpserat eius disputationis memoria lati⁹, quã supra cõmemorauimus habitã inter primores regni ecclesiasticos: cum ostenderetur Imperatorem nulla ratione, nulla tergiuersatione defendi, quo minus ecclesię filius eidem parere teneretur. Vocauit illum Alexander papa ad respondendum querimonijs: Contempsit. Vocauit Gregorius, non uenit. Excõmunicationis gladio cesus, etiã destitutus est regno. Tot intercesserunt anni: non est emendatus; in cõtumacia semper permãsit; antipapã fouit. Nuper a Paschali põtifice omnia renouata, anathema, depositionẽ, quid superesse nisi extremã pfidiã, & paganismũ: Igitur Noricos principes, & qui supra habitãt in ea quę nunc est Austria, filius sibi cõciliat: Suauos quoq; cõsociat, & magnã ex Frãcia orientali nobilitatẽ. Inde conuersus in Saxones, illos quoq; reperit uoluntarios: q; nunq; patri ex animo iungerent. Pascha Dñi in Quedelenborg filius ipse cõcelebrat, magno nobiliũ conuẽru: Consilio deinde & ministerio Rotardi archiepiscopi Moguntini totã Saxoniam in Romanę ecclesię reduxit cõmunionẽ: Erant aut ad hoc cõstituti a sede apostolica cõmissarij, idem Moguntinus, & Constãtensis episcopi: Populo uero & nobilibus conuentus indicitur in Northusen Saxonie opido, Francis non longinquo: Vbi etiam episcopis & clericis synodus habenda denunciabatur. Quo in loco cum rex Henricus iunior adesset, magnam præ se ferebat modestiam: Nam episcopis & prælatis de ecclesiasticę sanctimonie reparatione agentibus, rex se nunq; nisi rogatus immiscuit. expectans quid inter eos constitueretur. Execrata ibi & explosa est symoniaca labe, damnata cleri incõtinentia, adulteria punita: reconciliatio omnium præsentia his, qui ab pseudoepiscopis uidebantur consecrati. Quibus multa cum grauitate expletis, procedit rex in publicum, non splendido habitu, deiecto in terram uultu, principibus, atq; omnibus regni subditis, sua cuiq; iura renouauit, poscentibus hæc & illa, multa supra ætatem grauitate respondit: Si qui iniusta uiderentur in prece prætere, ita respondit, ut uerecundia repercuterentur. Postremo conuersus uelut in concione ad uniuersos, oculos lachrymis plenos sustollit in cœlum, Deum, & cœlites omnes testatus, se nullo regnandi amore, sed sola Dei & iusti contemplatione in patrem & dominum suum, alioqui inemendabilem ferri: Quis

Deo, & uicario eius Petro & illius successoribus summis pontificibus, hoc est ecclesie catholice sinceritati se coaptet, paratum esse patri per omnia subijci, regno, si iubeat decedere: modo Ro. ecclesie & fidei orthodoxe integritas reparetur. Excussit omnibus lachrymas, uultus, & oratio, & humilitas regis: Omnes in comune precabantur paternum Imperatoris animum emolliri, in filio pietatem conseruari, tum salua omnia futura. Illico Vdo Hildesemensis, Henricus Pa. deburnensis, & Fridericus Halberstadensis, presules, pedibus metropolitani Moguntini, prostrati, reconciliationem rogabant, quod Imperatoris pertinaciam uiderent subscripsisse & de illius manu ecclesias accepisse.

XVIII.

Is rite peractis, sacra Pentecostes solennitate Mersburgi peragit:

h Ibi Henricus dudum Magdeburgensis archiepiscopus designatus: sed Imperatore, quo minus assequeretur impeditus, iussus est consecrari, & in locum suum deduci. Nec multo post expeditionem contra Moguntiam que patrem foueret, parat: Eius loci archiepiscopum inuectus, patre eius intra muros reiuentum cum non contemnenda militum manu expectante. Sed cum ad Renifluenta Henricus iunior deuenisset, deerant, quae exercitum transporterent, naues, prouidete ante Imperatore ne adessent. Multa tamen transibant inuicem nauigia, quae altrinsecus per proceres pacis amatores alternabant, cum de pace ageretur, patre pollicente regni diuisionem, & certissimam de omnibus successionem: cum filius non aliud deposceret, quam Romanam sedem a patre subiectionem, ut cessent in ecclesia dei schismata. Detinebant utrumque necessarii cause, ut non conuenirent: Filium quidem nauigiorum subtractio, patrem uero fidelium uacillans fides. Filius prior copias reduxit in Herbipolim ut pseudo episcopum eiceret, & prepositum loci eo deiecto restitueret, quod & factum est. Sic ecclesia reconciliata, dimissis in sua Saxonibus, rex cum Bauaris & Suauis arcem Nuremberg ibat ut obsideret: illaque post non multos dies capiens, diuiso exercitu, contendit Ratisponam. Pater euestigio sequitur in urbem Herbipolim, suum restituit Erlongum, eiecto quem capitulum canonicum elegerat: quem etiam rex iusserat consecrari. Inde duxit in Ratisponam qua filius commanebat. Ciuium autem prodicione intromittitur pater, filius uix elabatur: Ibi quoque Imperator eiecto pontifice, adulescentem reposuit. Inde tendens in uicina Bohemiam, ducem eius euocauit: qui cum expeditis egreditur ad Imperatorem. Henricus interea filius, suas quoque copias contraxit, & ad fluenta Danubij consederat uterque exercitus. Volitabant utraque ripa mire fulgentia signa: hinc Imperatoris, inde regis, patris, ac filij. Miserum erat aspicere hostiles apparatus inter coniunctissima pectora. Multa in flueto leuia committuntur prelia. Cadit de Imperatoris parte uir nobilis, comes: & cum iam totis agminibus pugna institueretur, apparereturque, proceres exercituum rem impiam execrati, ibant & redibant, si interciperetur tam cruentum negotium. Iam uero traiecerat filius, & ad conserendas manus res proxime spectabat, cum conuersus in suos Henricus iunior: Quid est, inquit, quod agimus? quo tanto feruore ducimur? Pater est: dominus est: Imperator est: qui tendit ex aduerso. Impietate plena est, si uenit uictoria: tanto miserabilior exitus si uincamur: nolim parricida esse, si de toti mundi dominio quis pacifice

retur: ego uobis cōmilitones pro fide, constantia, perseverantia, me ipsum debeo: uertamus gladios in uaginā, cōsilio pugnemus, non armis. Ingruebat nox, quę & ipsa dissuadebat preliū. Imperator inter suos cōperit: si ad pugnam educerētur, maiorē copiarū partē ad filiū transiturā: exterrit⁹ fugit cum paucis quo poterat, non audens ea nocte in castris cōsistere. Vbi illuxit iam sermo de Imperatoris fuga percrebuit. Tum uero dissipati, in sua quisq; se cōtulerunt.

CA. XVIII.

Oterat rex sparsas patris copias, facile opprimere: sed cogitauit, esse patrem cui militassent: nec ignorabat q̄ pugnā instruentem essent destituturi parentē. Rex ergo uicinā Ratisponā ingressus, exturbato pontifice, quē pater pręfēcerat, uirum catholicū, & qui Deū timeret, Hartwicū introducit. Idem in Herbipoli peregit: Ibi uero qui destitutus est relicto Imperatore, regem deinde est sequut⁹, & in ei⁹ fide pman sit. Pater interim in latibulo suo manēs, misit ad filium, qui publica fide interposita, saluū illi usq; ad Renū & incolume iter impetraret: Nec grauate indulsit, precipiēs ministerialibus suis, ut saluū & incolumē deducerēt, ministrarētq; parenti. Quo uero securior iret, ipse rex copias suas remouit usq; ad Renū contra Spiram: ibi trañciens, patris thesauros in ea uibe repositos inuasit: ecclesiq; pręfēcit episcopū religiosum abbatem. Inde Rothardus uenerabilis pater, iam octo annis absens, ecclesię suę Moguntię redditur. Cōmissarius apostolicus, qui recōciliaret in uiam redeūtes, excipitur a ciuibus, non iam quasi reuersus ex peregrinatione: sed quasi ex inferis emergens rediuit⁹. Tum cōpositis cis Renū rebus, in Burgūdiam rex contendit: sed exitinere retract⁹ a suis, q̄ intelligeret patris molitiones ad disturbādum cōuentum principū, qui indictus erat Mogūtię in diē Natalis Christi, patrē filius Bingę reperit: eumq; ore ad os interpellans super anathemate quo premeretur, & omni regni cōpositione, cum summa modestia cōuenit: ea si pater satageret, ut ecclesię recōciliaretur, & turbationem regno adimeret, se in eius futurū potestate ad omnia pariturū. Imperator omnia reiecit ad principū cōuentum, faciētiū se, quod ex Imperij dignitate, & seniorū cōsilio, agendū duceret. Vterq; Moguntiam cōtendit. Cū ergo cōpertū haberet fili⁹, patrē clam machinari apud eos, q̄s sibi putaret cōsentaneos, ea quę paci & instituto nō cōgruerēt, orauit patrē, idq; si reniteret cogere poterat: ut propter pōtiffices, qui eius euitarēt cōmunionē, secederet in locū uicinū cōuentui arcis secrete, ubi diligentissime asseruaret curāte filio, ne quis preter solitos ministros eū inerpellaret. XX.

Enricus ergo ei⁹ nominis. V. iam patre uelut capto, & in arce cōseruato, libera potestate regnū administrat. Ad annum Christi sextū post millecentū. Moguntię tum tantus erat principū cōuentus, quant⁹ ab ulla unq; memoria. Quinquagintaduo numerabant illustres: nec quisq; ex omni regno defuisse putabat, preter unū Magnū Saxonię ducē: qui solus ætate graui adesse nō poterat. Supueniētes apostolicę sedis legati, Alban⁹ & Cōstantiensis episcopi, anathematis execrationē, quod in seniore[m] Henricū a tot sibi succedentib⁹ Romanis pontificibus

promulgatū erat, testificati renouarūt, cōmunionē ei⁹ interdicētes uniuersis catholicis uiris, & omni regno Romano: hortantes & deprecantes, ut omnes ecclesie filij matris incolumitati cōsulerēt aduersus tātū hostē: unius capituli cōtumacis superbiā frangerēt. Hic iam uariāt scriptores: Quidam cōtendunt absentē omni Imperij honore destitutū, mandatūq; Moguntino, Coloniensi, & Wormaciēsi episcopis: ut eum adētes, Imperialia insignia auferret inuito. Cūq; in senioris uenissent cōspectū Ingelheim, quo loco palatiū instruxit Magnus Karolus, mādata cōcilij exponebant pontifices, poscētes, ut insignia uolens traderet. Illo autē causam requirēte, tam seuerē in se inauditū a cōcilio sententię, obieciſſe ei ferunt, in cōferēdis episcopatibus, & abbatijſ symoniā. Tunc Imperator: Dic Moguntine: dic Coloniensis, per nomē æterni Dei, quid a uobis acceperim? Dixerūt nihil. Et Imperator: Gloria Deo in excelsis, quia uel in hac parte fideles inuenti sumus. Certe maxime uestre dignitates potuissent magnum camerę nostre, si ita quęreretur quęstū preſtitisse. Dñs Wormaciensis nouit, & nos non ignoramus, quęstu, an gratia interueniente illum receperimus: Nolite patres temerare fidem uestram: Ecce iam senio laboram⁹, sustinete modicū, & nolite in cōfusione gloriam nostram terminare: Generalē curiam expectimus: Si cedendū est, proprijs manib⁹ filio coronā tradem⁹. Illis renitentib⁹, & uim ostēdentib⁹: parūper secedēs, Imperialib⁹ se uestiuit insignijs: & reuersus: Hęc, inquit, Imperialis honoris sunt insignia: Hęc mihi preſtitit æterni regis pietas, & principum electio. Potens est Deus uos in his conseruare, & manus uestras ab opere cōcepto cohibere: quis sumus armis & militia nostra destituti: Securi enim de tali uiolentia nobis non p̄ſpeximus. Sed timor Dei uos coerceat, quos pietas nō reuocat. Q; si neutrū reueremini, ecce preſentes sumus, non possum⁹ uiribus refragari. Hesitant pontifices, sed inuicē cohortātes, accepto conamine Imperatorē adēūt, coronam capiti detrahūt & sede detractū, omnib⁹ Imperialib⁹ exuūt. Imperator ab alto ductis suspirijs, sic eos alloquitur: Deus ultionū dñs, uideat, & uindictet iniquitatē quā facitis: Ignominiā sustineo ante inauditam. Sed delicta iuuentutis apud iustū iudicem Deū luo: uos tñ immunes a crimine non eritis: quia iusiurādum preuaricati, iusti uindictis ultionē non effugietis: Non prosperetur honor uester: Sit portio uestra cū eo qui tradidit Christū. Illi obturantes aures retrocedūt, filio eius Imperialia deferentes. Fugit autē inde pater in Limborg. Inuenit uenantē ibi quendā ex principibus quem dudū illo priuauerat ducatu: Hic, ut audiuit rem gestā, miser illius, fertur collegisse octingentos loricanos, & reduxit Imperatorē in Coloniā. Hęc est narratio nostrorū annaliū. Alij breuiter rem scribūt. Cū deposceret Imperator prodire in cōspectū cōcilij Moguntie congregati, ueriti principes, ne senis cōmiseratio, quē sciebant incorrigibilē, populū in tumultū uerteret, omnes qui de cōcilio regni fuere cum legatis apostolice sedis, Ingelheim se cōferunt, senem cōcilio circūstunt, eū usq; ad reatus sui cōfessionem pertrahūt: Satisfactionē pollicet ex eorū cōsilio: Legati apostolici absq; generalis synodi decreto nihil facere se posse testantur.

Imperator tamē legatis & principibus, ubi cōsenserūt, annuēs Imperialia insignia: crucem, lanceā, sceptrū, globū, atq; coronā, filio p̄mittit, prospera illi imprecās: illū primatibus multo fletu cōmendat: & extūc iuxta summi sacerdotis totiusq; ecclesie decreta, suę se cōsulturū animę p̄misit. XXI.

h Oc ordine Henricus eius nominis, V. primum a patre deinde ab uniuerſis Germanię principibus in regem iam secundo electus, ab apostolicis quoq; legatis per man⁹ impositionē, catholice cōfirmatus, acceptis tam ab episcopis q̄ a laicis principib⁹, iuxta morē regni sacramentis, cōepit anno Christi sexto post centū atq; mille regnare. Relatis ergo coram rege cūctisq; Germanię principibus & p̄sulibus omniq; clero & populo legationibus Ro. sedis, super ecclesiarū regni commēdatione diuerſa, & errorū emēdatione ab uniuerſis æquanimiter promissa, placuit tam regi q̄ primorib⁹, ad sanctā matrē Romanā ecclesiā, tantos ac tales ex Germania mitti legatos: qui & de obiectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter inuestigare, ac per omnia ecclesiasticis utilitatibus possent cōsulere. Separant̄ in hoc opus uiri sapientia pleni, spiritu, dignitate, natalibus, & eloquentia p̄cipui: nullaq; secūdum Deū, siue seculum, ueneratione indigni. A Lotharingia Bruno Treuerensis: A Saxonia Henricus Magdeburgēsis: A Frācia Otto Bambergēsis: A Bauaria Eberhardus Eystitensis: Ab Alemania Gebhardus Constātiensis: A Burgūdia Curienſis episcopi, Nōnulli etiā nobiles de latere regis laici: idq; inter cetera suscipiūt in mandatis: ut si fieri possit, dñi apostolici p̄sentia Cisalpinis regionibus sollicitēt exhiberi. Sic nimirū post tot annos obnubilata lux denuo cōepit oriri orthodoxa: Depublicat̄, & uentilatur, diiudicatur, & cōuincitur, fetet, & respuitur, cōdemnatur, & anathematifatur hæresis Wigbertina, & Hēriciana, fugatis & destitutis eius defensorib⁹, sectatoribusq;: Catholici p̄ficiūtur sedibus: e quibus etiā aliqui inter ipsa festa consecrātur. Cadauera schismaticorū, in primis Wigberti, iam annis sex tumulati, proñciūtur de sepulchris, & ab ipsis ordinati, usq; ad cōcilij generalis satisfationē & ordinationē suspendūtur. Erat tñ in Italię marchionatu ad Aquinū quidā partiū Imperatoris p̄fectus, qui abbatē de Ferrara assumptū, papam Cęsaris appellaret: sed cum nemo sequeretur absurdā nouitatē, p̄cēnituit statim utrūq; facti: & in confusione sua uterq; usq; ad plenam cōcilio satisfationē p̄stitam permāsit. Dum aut̄ missi, quos diximus, oratores Romā cōtenderent, peruenissentq; ad uallē Tridentinam, eiusq; opidū: Albert⁹ illarū partiū nobilis adulescens, cum armata cohorte irruit super inermes: Cęcidit, cōepit, uinxit. Sic enim Hēricus senior per epistolas, quas querulosas iussit circūferri, agebat apud consentaneos: circumuētum se, ac ui coactū, dimisisse Imperiū, non sua sponte: proinde qui sacramentorū essent memores, iniuriā eius uindicaturi adessent. Cōstātiensis episcopus cum suo comitatu diuerſo itinere ingrediens, auxilio Mathildis comitissæ peruenit ad Urbem: Omnia pene itinera Henric⁹ senior curauit asseruari. Otto Bambergēsis episcopus, q̄ idem Albertus uictor eius esset miles, retro dimittitur, cui⁹ etiā interuētū Bruno Treuerensis, &

Wigbertus comes, cum mandatis cōueniēdi seniorē Henricū, eiq; satisfaciendi, relaxatur. Sed Welpus dux Bauarię hęc ueritus, magna suorū manu cōtendit Tridentū, episcopū loci, quem ciues reprobarūt, inuehens, & uiolentos illos ita cōprimēs, ut laxatis quos tenebāt captiuīs, nudis pedibus ueniā factorę precarentur. Cometes qui tum ab initio quadragesime in dominicā luxit passionē, mala multa p̄sagiebat. In Elfatia tum se commouere nōnulli, qui iuniori Henrico male uellent. CA. XXII.

Enric⁹ senior denuo sibi partes cōciliabat, episcopū Leodiēsem, h ducem Lotharingię Henricū, Coloniā, Iuliacū, Bunnam, quę & Verona, urbes: sed inter hęc intrepidus filius, Pascha Leodię celebrare cōstituit, ut patris molitiones rumperet: Ibiq; cōuentum principib⁹ indicit, Colonię demorantib⁹, qui hostilia sensere. Ipse rex iam Aquisgrani agens in die Dominicę cœnæ premisit trecentos equites, qui occupato ponte transitū p̄berēt super Mosam: Idq; p̄sentiēs Henricus dux Lotharingię, premisit & ille ualidiore manū: Cōgrediūtur, de occupādo ponte cōtendētes: & instituta dimicatione, regij repellunt: Aditus regi p̄cluditur: Cadūt multi dum pugnāt pertinaciter. Alij in profluentē impelluntur. Hac re permotus rex, curiā trāssert in Bunnam: ibiq; Henricū Lotharingum maiestatis reum ducatu priuat, bellūq; parat Lotharingię. Henricus aut pater Coloniā cōmuniuit, archiepiscopo propulso: ualla & propugnacula firmauit: Quib⁹ ex sententia cōstitutis, Leodium se transfert, idem ibi quoq; molitur⁹. Interim rex Coloniā medio ieiunio obsidet: sed casso labore teritur. Fiūt sub muris leuia p̄gria: sed ciuitas obfirmata non capitur. Senior aut Henric⁹, literas cum nuncijs mittit principib⁹ regni in castris apud Coloniā, sub hac forma: Hēricus Romanorū Imperator Augustus: Episcopis, ducibus, marchionibus, comitib⁹, ceterisq; regni principibus: Gratiā & dilectionē dignantib⁹ eam recipere. Cōquerimur Deo omnipotenti, & Domine sanctę Marię, & beato Petro apostolorū principi patrono nostro, & uobis principib⁹ omnib⁹, q; iniuste, crudeliter, inhumane, in illa fide, de qua dubitare non debueram⁹, tractati sumus: & tam honore regni, q̄ p̄dijis & omnib⁹, quę habebam⁹, cōtra diuinū & humanū ius, ad infamiā & impropriū regni, ita expoliati sumus: ut nihil nobis p̄ter solam uitā sit relictū: Vbi cum ferme omnes essetis, magna pars uestri uisa est dolere, & tristari: sed prohdolor nihil nobis contulit uestra tristitia, quin de nobis sibi satisfaceret uolūtas inimicorū nostrorū odiosa. Et quia cum cōsilio & rogatu filij nostri, fide & securitate uite & honoris nostri ab eo accepta primū fiducialiter & desyderāter in p̄sentiā legati Romani & principū tēderem⁹: ut eorū ordinatione agerem⁹, tam de statu ecclesię & honore regni, q̄ de salute anime nostre: Ipse non est uerit⁹ in hac uoluntate & obedientia nos cōtra datam fidem capere, & usq; ad articulum ferme mortis ducere: Non ausi sum⁹ illi nos ita credere, ut iniurijs & cōtumelijs nos pro uolūtate sua sicut prius afficiat. Quapropter multū rogamus uos, & obnixe precamur: ut pro timore Dei, & honore regni, & honestate uestra, dignemini studere, quomodo de iniuria in oculis uestris

nobis illata, per uos possumus recuperare iusticiā: Nos quoque pro consilio uestro, & aliorum, qui nos odio non habent religiosorum uirorum, parati sumus tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam alicui in regno libenter emendare. Preterea, sicut Domino pape in presentia legati sui, & uestra, obedire parati fuimus, ita & nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam sincero corde & deuotione presentialiter exhibere: & tam consilio uestro, quam spiritualis patris nostri Hugonis abbatis Cluniacensis, aliorumque religiosorum uirorum, de statu ecclesie, & honore regni, quantum in nobis est disponere. Cum ergo ad hec omnia parati simus, rogamus uos, & obnixè precamur: quatinus pro Deo, & honore regni & uestro, instanter moneatis filium nostrum: ut secundum prefatam sententiam, nulla ei aduersum nos residua sit occasio: amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quiete, pacificeque uiuere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur: Quod si noluerit, rogamus uos per authoritatem Romanę ecclesie, cui nos committimus, & per honorem regni: ne super nos & fideles nostros ueniat: quia manifestum est eum non diuine legis zelo, uel Romanę ecclesie dilectione: sed concupiscentia regni patre iniuste priuato, hoc incepisse: apud quem si interpellatio uestra, nullaque alia interuentio, ad presens prodesset poterit, appellamus Romanum pontificem, & sanctam Romanam sedem & ecclesiam. Ponendum fuit in sua forma literarum exemplar ad fidem. **XXIII.**

¶ Ostentas coram multitudine, tam has, quam alias literas, parum uerbis nihil aut intentione a prioribus discrepantes, quas ad filium Henricum regem dedit. Rex ex primatum consilio, legationem uicariam patri remisit: quam tamen prius promulgari, per Magdeburgensem archiepiscopum Henricum iussit: & hoc facto, suorum in se animos ualde confirmauit. Erant autem mandata huiusmodi: Post inueteratam circiter annos quadraginta dissolutionem Imperij Romani, que tam diuinas, quam humanas iam pene leges abieuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis, & incendijs, ipsum regem nostrum non tantum in solitudine, sed etiam ad apostasiam a catholica fide, siue in ipsum paganismum propemodum redegit. Respiciente tandem ecclesiam suam diuina clementia, nos eiusdem Christi sponse filij, per Spiritum sanctum in unitatem fidei equanimis, respicimus ipsum incorrigibile schismatum illorum caput, Henricum scilicet quoddam Imperatorem, zelo Dei & apostolice fidei obedientia abdicauimus, catholicum nobis, licet ipsius de semine natum regem elegimus: cuius regni principium, sui finem esse conspiciens, etiam ipse tanquam uoluntarius, sed ut eius iam fatentem literę nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit: curam cum regno nostre fidei lachrymado commisit: de reliquo nullam se regni pompam, sed anime sue medellam quesiturum spondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus, preiudicium se passum per terrarum orbem conuerit: Gallorum, Anglorum, Danorum, ceterarumque finitimarum gentes, gladios cordibus nostris infigere meditat: Super illatis iniurijs recuperare sibi iusticiam precatur: Consilijs quoque nostris se promptum de cetero obedire pollicetur: Re autem uera solitis argumentis castra hec Domini dispergere, Christi exercitum exarmare conat: & ut in propatulo est, uine

am Domini, quæ iam florescere cœpit, tam per se singularē utiq; ferā, de
 nuo depascere, q̄ per uulpes, homines dolosos, demoliri: ac per sacrilegia
 sacerdotum Belial anathemati recidiuo reddere: immo, quod dictu quoq;
 nephas est Christū iam in ecclesia sua resurgentē, in omniū cordibus iterū
 crucifigere contendit. Quapropter placet tam regi q̄ uniuersis regni prin
 cipibus, immo cūcto exercitui orthodoxo, q̄ senior ille, ne ulla pateat illi
 aduersum nos iusta querela, quacūq; elegerit securitate, quacūq; malu
 erit statione, coram presente senatu simul & populo causam suā agat iusti
 ciam suscipiat, eāq; reddat: quaten⁹ ab ortu schismatis omnib⁹ seditionum
 causis, ac si nil iam inde fuerit diffinitum undiq; discussis, tam filio q̄ patri
 sua cuiq; iusticia respōdeat, ecclesię uero status, non ut ipse more suo pro
 ponit, post longas inducias, sed in presentiar; his controuersijs diremptis,
 desinat uacillare.

CA. XXIII.

Vam legationē probatę singularisq; prudentię personę, abbates
 q̄ uidelicet & presbyteri, una cum quibusdā laicali sub habitu ui
 ris religiosi, tam a rege q̄ uniuersis principibus, immo toto exer
 citu susceptā, ex Imperatore sepedicto, uix eius presentia, fandiq; licentiam
 assequuti, cum retulissent, horribile est memoratu, q̄ ingenti uite suę peri
 culo per dies sex, eo q̄ nullo modo cōuentui malignantiū cōmunicare uo
 lucrunt, indigne tractarent: tādēq; ab irruente sibi in eadem qua mane
 bat custodia, uulgo liberati, absq; omni ducatus presidio, castris circa Co
 loniam positis reddunt. Id tamen præcipuum inter seniores responsum re
 ferentes: Quantū ad presens, regij ab armis decedāt, & in futurū super hu
 iuscemodi simultatibus inter patrē & filiū, & utriq; coherentes cœt⁹ prin
 cipum instituat. Interea Henric⁹ senior, & adiutores partis suę exercitū
 cōstant ingentē, iterūq; tentare prælio fortunā cōstituit: Quapropter uni
 uersa militia regis iunioris, q̄n aliter fieri non potuit, ferro rebus finem fa
 cere deliberans, ne forte, quod erat futurū, Colonienses ciues eruptione fa
 cta, ubi audirent adesse cum exercitu seniorē suū Henricū, regi incurrerēt.
 Soluit obsidionē mouens in Lotharingiā, & munitionē, quā firmavit ho
 stis, regius exercitus deijcit: præmittētes ad Henricū seniorē secūdos nūci
 os, qui illi optionē proponerēt: aut causa pacis pacto præscripto cōponen
 dæ filio Aquisgrani occurreret, aut imminēs præliū expectaret, exciperetq;.
 Quibus legatis custodię traditis, ad occurrendū occulte omnia preparat.
 Iterum uariant hoc in loco scriptores. Nam alij tradūt ad pugnā esse per
 uentum, uictūq; patrē atq; captū: cum tenerēt, rogasse illū Spirensē epi
 scopum alias illi familiarissimū, ut præbendā sibi in ecclesia Spirensi pmit
 teret: ubi ipse Henricus gloriosum monasteriū beatissimę uirgini dudum
 ante fundauerat: Sed episcopo renuēte, Cæsar suspirās cum lachrymis fer
 tur exclamasse: Miseremini mei saltem uos amici, quia manus dñi tetigit:
 mortuūq; hi ferunt Leodij, stetitq; cadauer inhumatū in deserta capella
 annis quinq;: deinde apud Spirā sepultū. Alij tradūt ad pugnam hac uice
 non esse peruentū: sed dum in custodia nūcij tenerētur Leodij, Henricum
 senioresem esse uita functū: Tum dimissos nuncios, mortis eius famā ad si

lium retulisse. Dictu mirum, quanta cunctorum exultatio, quod frenum de maxillis omnium detractum uideretur. Miserabile in tanto regni conventu, non esse inuentum, uel unum, qui suspiraret: sed cuncti uelut reddita uita ex mortuis tripudiarunt. Otbertus Leodiensis episcopus, ceterique ad fidem regis conuertiunt: Grauiter increpiti recipiunt. Cadaver iam Christiane sepulture traditum in monasterio iubetur extrahi, & in locum poni non consecratum: Vbi post quinque annos reconciliatum Spiram producit. Mirum & incomparabile rerum humanarum spectaculum, & exemplum non uulgare, in quo contemplari possunt ima atque summa. Si laudes requiris, nobilis, doctus, fortis, procerus, & rege dignus uultus, qui summam reipublice tenuerit annis quinquaginta: Ceterum si in alteram partem respicis, incredibilia dictu flagitia, & pertinax superbia, adeo sibi hominem dimidiarunt: ut potiores sibi partes in uno uiderent. Habeant reges speculum utriusque fortunae in homine. Qui ubi tolerabiliter se gessit, in summo rerum mortalium fastigio effloruit: ubi uero uersus est in reprobos mores, extremam incidit calamitatem: non in morte luctum, non sepulturam accipiens. Eodem anno iam rebus omnibus componendis papa Paschalis. II. rogatus in Germaniam descendere, ad Padum fluvium usque ueniens, eodem in loco concilium celebrauit, reformatas contra, concilians abiecta, episcopos consecrans, archiepiscopis sua pallia mutans quocumque ab antipapa accepissent: & super his omnibus decretum tale promulgauit: Per multos iam annos regni Theutonici latitudo ab apostolice sedis unitate diuisa est, in quo nimirum schismate tantum est factum periculum: ut quod cum dolore dicimus, uix pauci sacerdotes & clerici catholici in tanta terrarum latitudine reperirentur. Totigitur filii in hac strage iacentibus, Christiane pacis egit necessitas, ut super hos materna ecclesie uiscera panderent: Itaque patrum exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios haereticos in suis ordinibus susceperunt, praefati regni episcopos in schismate ordinatos, nisi aut inuales, aut symoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus: id ipsum de clericis cuiuscumque ordinis constitutum, quos uita sententiaque commendat. His atque huiusmodi super ecclesiis diuini luminis orientis aurore diffusis splendoribus, quia nimirum tandem uenit tempus miserendi pariterque apostolicis dignati benedictionibus, ad sua leti alacresque quique reuertuntur. CA. XXV.

Oc anno, qui fuit sextus post millesimos, Magnus dux inferioris Saxonie excessit rebus, pro quo surrexit Luderus dono Henrici Caesaris, eo quod Magnus masculam prolem non reliquit: filias autem duas habuit: quarum una Heilike nupsit Ottoni comiti de Balenstede, genuitque illi Albertum marchionem, cognomento Ursum: altera filiarum Wulfildis nomine, data est duci Bauarie Welpo (Latini dixerunt Catulum) quae peperit ei filium Henricum, Henrici Leonis patrem. Luderus autem (quem Galli & Itali postquam peruenit ad Imperium dixerunt Lotharium, quod hoc illis Imperatorium nomen uideretur) obtinuit, ut diximus, concedente Henrico. V. ducatum Saxonie, gubernauitque cum modestia Saxones cum uicinis Wandalis: cuius maiores a proauo erant comites de Queruorde, qui titulus cum domino

usq; hodie manet: Sed nobiles per successionē materni generis, aut per in-
 itam affinitatē nōnunq; mutant titulos: Vnde factum est, ut pater Luderi
 Gebehard^o comes esset de Suppelēborg, & comes de Arnsberge. Lude-
 rus aut cōiugē promeruit Rixā, filiā Hērici comitis de Northem, & Ger-
 trudis matris, quæ fuit soror Egberti nouissimi marchionis de Saxonia.
 Cefo Henrico comite in Norden Phrisiæ, Gertrudis uidua manēs, redijt
 in Brunswicū, & propinquā arcē Dancquerode, quæ tum sita erat ad moe-
 nia nunc est incluā urbi. Rixa eius filia ad maritū attulit dotem Brunswi-
 cum opidū cum attinentiis, ex materno sanguine. Sed & paterno genere
 non fuit Saxonie aliena, q̄ auus eius paternus Otto fugatus, ut diximus,
 ab Hērico Imperatore. III. Bauaria, ad Visurgū sedit, & ibi usq; ad Nor-
 them & cōtermina, omnē gubernabat ditionē, princeps Saxonici gene-
 ris: quā omnem ditionē, cum hereditariā Rixa accepisset, marito Ludero
 in dotem afferebat. Vnde apparet, q̄ mortuo, ut dixim^o, per ea tempora
 Magno, de genere Hermāni nouissimo Saxonie duce, non sine causa Hē-
 ricus. V. dedit Ludero ducatū Saxonie, cui^o iam magnā teneret partē ex
 cōiuge in dotem. Magni aut filias alterā Otto comes, alterā, ut diximus,
 Welpus, siue latine Catul^o, dux accepit Bauariæ. Operepreciū est intellige-
 re, quis fuerit ille Otto, cui primā filiā desponderit Magn^o dux Saxonie.
 Erat is comes de Balenstede, pater comitū de Anehold, tenuitq; Soltwe-
 del suo tempore: Qui cum locum tituli sui cōsecraret in monasteriū diuī
 Benedicti, quod hodie seruat nomē, parū, ut fieri solet, detorto uocabulo,
 nam hodie uocāt Balingstede: cōcessissetq; ipse cum familia & omni do-
 mo in arcē Anehold: inde detrito & abolito priore, titulū mutuabat, quē
 usq; hodie tenent eius posterī. Reliquit is ex Magni filia, filiū Albertum
 cognomine Vrlsum, qui meruit marchionatū de Brandēburgo, contē-
 ditq; cum Hērico Catulo Leonis patre de ducatu Saxonie, cū illi faueret
 Imperator Cōradus. Sed is Albertus plures reliquit filios, Ottonem post
 se marchionē, Sifridū archiepiscopū Bremēsem, Bernhardū, quē Frideri-
 cus. I. Imperator, destituto Leone, surrogauit ducem Saxonie, q̄ sangui-
 nem traheret Magni, sicut Henricus Leo. De armis autē Saxonie hoc fe-
 runt. Otto pater Alberti stratoria ligna in clypeo transuersa, atro, giluoq;
 colore uariata, ferebat. Bernhard^o ad pedes Imperatoris Friderici iam de
 ducatu Saxonie inuestit^o orabat: ut aliquo a fratrib^o discrimine arma du-
 catus sui insignirētur. Tum Imperator, ut erat coronat^o per cētum, ruteam
 coronā iniēcit ex obliquo supplicātis clypeo. Hoc est ergo sertū, quod pa-
 ternis insigniis Bernhardus iam Imperatoris dono adiecerat: nam uetera
 Saxonie signa candidum præferebāt pullum equinū. Hæc per anticipatio-
 nem dicta sint, forsan in suo tēpore breui perstringenda, ut originē osten-
 damus, & ducatus, & signorum.

CA. XXVI.

Vo tempore comes Holsator: Godfridus, occisus per latrūculos
 q̄ ex Wandalis locum fecit comiti de Scowenborg in Holsatia.
 Cum enim predas egissent Wādali pro sua cōsuetudine ex Stor-
 maria, Godfridus ei^o ditionis comes, audita hostiū incursione, expediuit

celerrime quos poterat, sequitur hostes: obuium habuit lamentantē, quem de hostibus p̄contat, si uidisset. Ille m̄c̄stus, utpote rebus omnibus destitutus, comiti ait: Si tibi ut mihi hereret iniuria, acri⁹ insectareris, nūc lent⁹ incedis. Expectabat autē maiorē suorū manū, qui, ut fit, non eadē celeritate arma expediūt: nec enim plures uiginti equitibus tum habebat: Rustico tamen cōuitio uir militaris motus properabat ad hostes non expectans sequuturos: Illi ubi uiderant sequentē, perpensa paucitate, cōtempserant: & declinante in insidias parte, sinebant pr̄terire. Inde ubi medium habuerat, a tergo & fronte adorti, facile tam paucos oppressere. Hic fuit exit⁹ comitis de Stormaria & Holsatia. Luder⁹ autē dux Saxonie comitatū illum dedit nobili Adolpho comiti de Scowēborg: Fuitq; pax inter Adolphū comitem & Henricū principē Wādalorū, cui⁹ nomē celebre est in nostra Wandalia. Hoc autē in loco breuiter repetendi sunt hui⁹ inferioris Saxonie principes in suū catalogū: Hermānus testimonio uirtutis sue eam sibi uendicat gloriā, q̄ infimo militie genere natus, ducalem honorē prim⁹ inueheret in domū ac familiā suā: qui genuit reliquitq; filiū Bennonē eque uirtutis & religionis fama illustrē: qui patrē poscentib⁹ exhibuit, & usq; in finem Imperatorib⁹ suis fidus permāsit. Hic reliquit filiū Bernhardum iam paulo paternæ humilitatis oblitū, qui auū potuit principē numerare: & ideo ausus est rebellionē ostendere Henrico Imperatori. Il, cuius etiam frater duello perijt, quod expetit, Bernardus autē Ordolphū & Hermānum filios habuit, quorū prior ducātū, alter administrauit comitatū: siue ille Phrisiæ, siue Stadenis, siue Holsatie fuerit: res enim in incerto remāsit. Sunt autē indicia in omnē partē: Nam q̄ Phrisie fuerit supra indicauimus: nunc q̄ Holsatie comitat⁹ is fuerit inde p̄sumitur, q̄ Luderus dux in eo fecit successorē. Ordolphus dux genuit Magnū, qui usq; in senectā ultimam perueniens hęc tēpora tetigit: de quo tradūt nōnulli, q̄ Hēricus, V. inuēta occasione, Magnū ducē, & Ottonē comitē ei⁹ generū captos tenuerit: Ottoni ferūt p̄mississe ueniā abscondi, facta sponsione de more militari: Sed ducem etate grauē in ea captiuitate finē tradūt fecisse uiuendi. Id qualecūq; fuerit relinquit in medio: hoc certū habentes, q̄ Magn⁹ dux nullam masculā prolē reliquerit: sed ex filiabus multa processit nobilitas. Habuit autē Magnus fratrem Ottonē, qui duos ex uxore sustulit filios, sed ambo ante patrem bello, & ipse pater ante Magnum morte consumpti sunt.

CA. XXVII.

D Holsatiam aliquā cōmemorandā, ipse nos legitimus rerū ordo a perducit: q̄ illi comitē p̄fecisse diximus Luderū ducē Saxonie cum eam uacuatam donaret Adolpho comiti de Scowenborg: Semper autē Saxonie cōnumeratam accepimus eam Transalbinā usq; ad Eydoram, & Aldenburghi regionē: quod multis rebus, & ostendimus, & cum tēpus admonebit non obliuiscemur ostendere. Holsatia nomē suum habet mutuatū de lingua uernacula, quia terra nemorosa & saltibus occupata, ad differentiā uicināz partiū que palustres & pascue sunt: incolę ei⁹ dicti sunt inter Saxones Holsaten, hoc est inter nemora siti; cum ediuerso

palustres dicantur Mersludae: Inde Holsati, Holsatia, Latina nomina facta sunt: ut solent Galli & Itali de suis quoque uernaculis uocabulis locupletare linguam Latinam. Terminos autem habet haec terra, ab oriente Bilenam fluvium, ab occidente Storam, a meridie Albim, ab aquilone uero Eydoram, qui limes est ab olim Danicę nationis: A quo flumine orientem uersus genus habitabat olim Wandalorum, qui Wagrij dicebantur: unde terra illa olim dicta est Wagria. Ab Urbe ueteri olim populosa, nunc raris habitatoribus uicus est, sine clausura, sine muro, & uallis, sedibus palustri iunco, rusticis, in ortum porrecta ad Trauenam fluvium: Ea tamen huius regionis portio quae a Bilenam ad Albim tenditur in Storam fluvium, Stormaria olim dicta ab eo flumine, partem loci reliquit ueteri Holsatię, a Stora in Eydoram. Nam Thietmarsii populus palustribus locis habitans, liberum se asserit, nulli unquam principi paruissse: nisi quod Bremensem ecclesiam breui ac tenui censu recognoscit: ceterum imperata non facit. Hoc tamen ex annalibus conuictum est, eam terram cum uicinis Holsatis & Stormariis olim paruissse principibus Saxoniam. Nam Magnus dux terrę huius, filio Godscaldi Wandali, quem Buthue dixerunt, auxilia attribuit, ex Bardis, Stormariis, Holsatis, Thietmarsis: quod utique imperare non poterat, nisi eos ditio tenuisset. Sed & Henricus dux Leo, quod dicemus, in eos duxit & ad iuga coggit. Urbem uero Hamburgum in Stormaria sitam in iure fuisse ducum Saxonie non est ambiguum: quod Bernhardus dux illo tempore quo Bezelinus archiepiscopus Hamburgensis presidium sibi faceret ad meridiem ab ecclesia, cuius fundamenta nuper fodientibus nobis conuicta, Bernhardus dux ad aquilonem eiusdem ecclesie sibi suisque pretorium erexit: cuius reliquie cernuntur hodie in sublimi colle ad Alstria post molas, inibi factas atque firmatas: Et quod longissima habet memoria, Karolus Magnus cum omnem Saxoniam fidei Christiane adiecisset, Transalbianos quoque subdidit: & cum rebellarent, populum fertur inde in Gallias traxisse, hoc est ultra Renum in Brabantiam, & Flandriam, agrosque dedisse uicinis Obotritis, qui essent Karolo foederati. Hoc enim in Wandalia commemorauimus: cum ad annum Christi post octingentos decimo, imperante iam Romano Karolo, Wilsii (genus hoc quoque Wandalorum) facto agmine Hamburgum incurrebant, Karoli prefectum Vtonem fugauerunt, necatis Christianis preda egerunt, & incenso opido in sua redierunt. Ab illo autem tempore a quo regeret prouincia Transalbina non tenemus, presertim, quia indomitus populus non unum sequebatur principem, sed in suo quisque angulo uiribus & opibus potentior, pro principe erat, donec redacta terra in prouinciam episcopis diuideretur: & deinde reges Germanie a Karolo descendentes ducatum Saxonie libera potestate permisere primum Ludolpho, deinde Ottoni, demum Henrico, qui postea regnabat, Magni Ottonis patri. Cum Wedekindo tamen, qui rebellionis erat author & preses, quique per annos triginta Gallos fatigarat, trans Albim presuisse traditur quidam Albion, qui post multos labores iam rerum pertesus cum eodem Wedekindo uenit ad Karolum, sacrum deposcens baptismum & accipiens: Hic ergo primus Transalbianorum preses Albion, cui secundum iungemus Vtonem a Karolo prefectum.

Ex illo autē tempore usq; ad Hermāni g̃tatē omnino neminē legimus qui in hac terrarum parte dominaretur.

CA. XXVIII.

Er quinq; aut ducū tempora Hermāni, Bēnonis, Bernhardi, Orp
 p dulphi, Magni: hoc est ab Ottone. I. usq; ad Henricū. V. per an
 nos circiter centūquingenta, ipsi duces per comites, qui aliqui
 ipforum essent fratres, Holsatiā cum uicina regione gubernauerunt usq;
 ad Magnū, qui districtū illum cōmendauerat cuidā Godfrido, incertū an
 de illius sanguine, a Wādalis, ut diximus, per insidias intercepto. Quo tē
 pore Luder^o, ut dixim^o, dux ditionē permisit nobili Adolpho de Scowen
 borg, ex quo in tempora nostra per annos. CCC. durauit successio, qd
 suo loco cōmemorabimus: Habitasse tñ ea in regione uiros fortes nemini
 dubium sit, qui proximis Danis & Iutis crebrius cōflictati sunt: Tamen si
 quoties a Danicis scriptorib^o hę res cōmemorant cum suorū laude & Sa
 xonū deterimēto res finiat. Sed erat is tum rerū status in Holsatia, cū eam
 Adolphus acciperet regendā: ut pacatis uicinis prouincijs satis ageret tē
 pora trāquilla. Nam ducātū Sleswickcē s̃m tum administrabat uir singu
 laris industrię, p̃cipue fidei, & integre religionis dux Kanutus, qui pro
 sua uirtute & nominis sanctimonia miraculis clarescens meruit referri in
 ter sanctos. Ab oriente uero inter Wādalos Henricus Godscaldi Christi
 ani principis Christian^o filius, iam cęso Critone Christiani nominis scuis
 simo osore & persecutore, qui etiā uxore cęsi principis sibi deuinxit, quo
 populo fieret cōmendatior. Administrabat tum archiepiscopatū Hābur
 gensē, iam uero Bremensē (perierat enim iam tūc titulus Hāburgensis
 omisus ab archiepiscopis post q̃ in Dania & Suecia constitutis a summo
 pontifice metropolitanis, legationis honor, qui titulo Hamburgēsi in hęc
 rat finem habuit) Adelbero, inquā, tum archiepiscop^o erat Bremēsis, qui
 prouinciā suam Transalbianā uisitās, peruenit in Meldorpe Thietmarie,
 ibiq; adit^o & intepellat^o ab Holsatis, q̃ sancte rogat, ut diuini uerbi p̃
 dicatorem illis immittat, locū idoneū cōmanendi pręferētes in Wippen
 dorpe, deinde Faldera, demū Nouū monasteriū uocitatū. XXVIII.

U icelinus erat uir Deo deuotus nat^o de Quernhamelen Saxonie:
 u mansit aliq̃diu in Euersteen cum matre Cōradi comitis ad insti
 tuendos & erudiendos filios: Inuiderat illi sacerdos, q̃ apud do
 minam pro humilitate & uirtute uidere multo acceptior, & ab illo inter
 pellatur, proposito uersu ex Achillide Statij: illoq; obmutescēte, sequit^o
 sacerdos increpauit, quid p̃sumeret docere qui ipse nihil didicisset. Vice
 linus pudore correptus, uerit illū in occasionē acrioris studiij: nam profē
 ctus Padeburnā, sub magistro qui ibi literas profiteret, uigilanter impen
 dit operā ut erudiret: Equidē pro illa g̃tate necdū crebriescētib^o per Chri
 stianum orbē uniuersalib^o illis literarū gymnasijs, apud ecclesias cathedra
 les magistri habebātur: qui singulari diligētia non modo rudimentis, sed
 etiam altioribus doctrinis incūberent. Proficit aut Vicelin^o non tam le
 ctione q̃ oratione: Quantū enim incūbebat literis, tantū alternantib^o ho
 ris in religione per deuotionē crescebat: Sanctorū exempla sibi uicq; p̃
 gre

sidio semper inuocabat, precipue deuot^o diuo patri Nicolao, in cui^o festi-
 uitate dum socios ad ecclesiā inuitasset, audita est uox cōcinentiū angelo-
 rum: Beatus Nicolaus iam triūpho potitus. Vocatus autē ad ecclesiā Bre-
 mensem, ibi quod didicit docere coepit: ut magistri sui coadiutor in erudi-
 endis se minoribus fieret: Deinde in Frāciam peregrinat^o, ibi quoq; ut do-
 ctior esset doctiores audiuit: Inde uero regressus Magdeburgū se cōtulit
 ad Nortbertū archiepiscopū: a quo ad Alberonē redijt Bremēsem. Non
 est uisum satis ardentissimo homini docere Christianos: Altius ministeri-
 um cogitauit in obsequio Christi: Nā Rodolphū Hildesemēsem, & Lu-
 dolphum Verdēsem, canonicos, ascitos socios desumpsit in peregrinatio-
 nem pro Christo: cōtuleruntq; se in gentē Wandalorū, quę uicina Saxo-
 nię sępe quidē recepit uerbū Dei, sed statim reiecit. Adierūt uero in ueteri
 Lubica Henricū eius gentis principē, uirū Christianū: sed qui nouo prin-
 cipatu populū, noua religione noluit exasperare: rogantes, ut eius permis-
 su uerbum Dei predicarēt: non negabat ille, quod sua sponte fieri semper
 optabat. Habuit igitur eos magno & honorato apud se loco, permittēs il-
 lis ecclesiā suam quā frequētabat. Illi ergo instituto operi, q̄diligenter ser-
 uierunt, & ubi miserante Deo rem in suis manib^o crescere cernebāt, petita
 ad tempus uenia, de rebus suis acturi reuertūtur in Saxoniam: ut inde libe-
 rius officio & sacro instarent ministerio, Redeūtes autē in idipsum, repere-
 runt Henricū emigrasse, filios autē illius adulescentiores minus intendere
 religioni, magis autē tutando inuigilare principatui. Sed ut dicere coepim^o
 cum Adalbero archiepiscopus in Meldorp prouinciā suā descenderet, &
 cum eo Vicelin^o, homines de Faldera, diuini uerbi predicatorē sibi ab epi-
 scopo donari rogabāt: sciens archiepiscop^o feruens in opere Dei Vicelini
 propositum, illis ipsum assignauit, & attentius hominē cōmendauit: Cui-
 dam autē Marcrado uiro primario archiepūs imposuit precipuam curam
 predicatoris: Illi profecti alacres in sua redierunt. Predicauit autē instāter,
 & ad frugē uitę melioris iam quidē Christianos, sed frigescētes perduxit.
 Audientes autē p̄fectum ei^o prioris legationis locū, adiūctis sibi alijs, Vi-
 celinū denuo adierūt: ut eidē lucro animarū uigilanti^o intenderēt: Respe-
 xere autē in Wandaliā prioris operis prouinciā suā, ut iactū semē Deo fru-
 ctificaret: sed ita turbida fuere tēpora, ut nihil inde sperarēt. Nā Kanutus
 unus ex Hērici principis filijs in Lutkenborg tum cęsus ferebatur: Vnde
 omnis prouincia in motū excitata ad arma cōcurrit. Zuēteploch frater ei^o
 cędis cōscios persequutus, uocatis ad arma uicinis cum Adolpho Holsa-
 tis, cōtendit in Obotritos: obseditq; urbem, quę Werle dicebat. Qua in
 potestatem redacta, ausus est progredi. Animos faciebat maiorū in popu-
 lo fauor auitę recordationis memoria: sed & fortiū uiroꝝ qui secū erāt fi-
 da pectora: Adolphus enim cum Holsatis aderat: processit autē ad urbem
 Kiffin: Non satis explicat antiquitas, quo sit sita loco: an ad ripā Werno-
 uicę fluminis non longe supra Rostockiū in colle: Extat hodie ibi eius no-
 minis uilla: & est uerisimile priusq̄ in loco suo Rostockium cōualesceret,
 uiguisse illud opidū: quō supra Wismariā diu floruit ingēs ciuitas Meke

Ienborg, unde principib⁹ remansit titulus usq³ ad nos: Urbis autē perexi-
 gua sunt uestigia, cum tamē ecclesias & aliquot habuerit monasteria: qd
 in Wandalia cōmemorauimus; Nunc quod ad Holsatiam pertinet, hanc
 expeditionē attigim⁹, cui aderat primus Adolphus: ut quid illi rerū fue-
 rit in prouincia cum primū intraret intelligam⁹. Vixit autē hic Adolphus
 usq³ ad septimū annū Imperij sub Lothario, hoc est per annos. XVII. in
 Holsatia, moriēscq³ filiū reliquit Adolphū; nam alter ex filijs Hartūgus in
 expeditione militari sub rege Romanorū cecidit in Bohœmia. Nūc inter-
 posita huius comitis mentione de Holsatia, ad Hēricum Romanorū regē,
 a quo digressi sumus reuertamur.

CA. XXX.

Nnus erat post mille ac centū septim⁹, cum Henric⁹ Natale Dñi
 a Ratisponę celebrauit, presentib⁹ legatis sedis apostolicę dñi Pa-
 schalis: cuius aduentū aliq³diu apud Augustā Vindelicoꝝ, nunc
 Suguorum, Henric⁹ expectauit. Ille uero suorū cōsilijs proteruiā, ut illi uo-
 cabant, Theutonicorū declinās, maxime propter seditiosum quendam tu-
 multum, qui sibi Veronę manēte dudū occurrerat: suggerētib⁹ quibusdā,
 q³ non facile Theutonicorū natio decretū illud recipiat, q³ quālibet ecclesi-
 asticam inuestiturā de manib⁹ laicis uetat accipere: necnon & animosum
 cor regis adulescentis, quod nondū per omnia dñi iugo sit habile: Hec
 inquā multa q³ id genus percepta, uir Dei cōsyderās, necdū sibi ostiū Ger-
 manicis in regionib⁹ apertū esse cū gemitu pronūcians, pfectionē suā cū
 Hispaniarū legatis per Burgundiam in Gallias cōuertit, & Dñici Natalis
 gaudium sua presentia Cluniacēsis multū ampliavit: Inde secedens ab
 uniuersis finiu illorū ecclesijs, ut uere Christi discipulus, & Petri successor
 Christi q³ uicari⁹, & apostolorū imitator, ingenti honore suscipit, digna re-
 uerentia pertractat: non aliter q³ legifer de celo missus audit. Sic igit per
 menses aliquot ut fidelis dispēsator & prudēs, quotidianā sollicitudinem
 omniū ecclesiarū gerens, tandē circa Ascensionē Dñicam cōciliū non cō-
 temnendum apud Treas celebrauit: ubi inter multa, quę pro tempore &
 necessitate corrigenda erāt emēdauit: Sententiā de libera prelatoꝝ electi-
 one, & de coercenda laicorū in ecclesiasticas dignitates presumptione, iu-
 xta suorū decreta pdecessorū promulgauit. At rex Henricus, peruagatis
 Saxonie finib⁹, post Paschale festū Mogūtię cōciliū atq³ cōuentum ha-
 buit, eidem se uicinū, non tñ presentē exhibuit, cum nōnullis episcopis, &
 optimatibus: cum quibus inuito cōsilio, legatos honorabiles ad apostoli-
 cum pastorē trāsmisit: per quos tam ipsi, q³ uniuerse synodo potestatē con-
 stituendorum episcoporū priuilegijs apostolicis, Karolo Imperatori, atq³
 nōnullis successorib⁹ cōcessam, intimari curauit: super qua quidem quęsti-
 one integrū annū illi pontifex, ut ueniret, & coram synodo causam face-
 ret examinari indulsit. Tunc quoq³ nōnullos pontifices, qui cōcilio Mo-
 guntino interfuerant, ab exequutione papa suspendit: quos tñ non multo
 post, ratione reddita, satisfaciētes clemēter absoluit. Rursus uero necdum
 humilitatē quā quęsiuit in cordibus Germanorū inuenire se quęstus, Ale-
 manos nequa q³ ut proposuit uisitare, sed Italicis se finibus cōtinere decre-

uit. Rex uero cum Bauaris Ratisponę colloquiū habuit, atq; expeditionē in Flandriā facere cum illis deliberauit.

CA. XXXI.

Vocirca Octobrē ingressus cum expeditis militib⁹, magna quidē incōmoda prouincię intulit, Roberto iniuriam propulsante: sed tamen sine magno suo lucro in ppria breui est regressus. Res in curiam proximam discutienda est delata. Proximo anno, qui fuit octauus post centum ac mille, Moguntię peracta solennitate Dñici Natalis, tractata est causa Roberti Flandrēsis, & rediit in gratiā regis. Pānonij autē, hoc est Vngari de regno cōtendētes binos habuere. Colomānus rex erat: alius frater ducatum sub rege administrabat, nec eo contentus, regni cum fratre gubernacula deposcit: & dum inhiat regno pariter amisit ducatū. Is ad Henricū querelis plenus ascēdit, obtestās ut iniuriā suā armis secū uindicare cōtendat: q; idem quoq; Colomānus Romanorū finibus grauis immineret. Rex facile in sententiā pertrahit: Graue in eā expeditionē duxit exercitū. Sed ea fuit hostiū preparatio, ut nihil proficeret, sine magno fructu, non minimo detrimēto, reduxit copias. Qui pximus erat annus cōuentum habuit principū Mogūtig: inde tñ trāslatū in Francfordiam. Ibi Sigefridus comes, q; Henrico Lotharingo iam in gratiā recepto, de rebellionē noua uerbū fecit, in carcerē episcopo Herbipolēsi traditur custodiēdus: Inde Poloniā tributa negatē, magno armorū ingressus apparatu, satis coggit ad pendēda de qbus addubitauerāt tributa: Sed in ea expeditione dux Bohemię regi militās clam occidit: Ditionē inuadūt eius necis machinatores: Pragā occupāt, Romano regno rebellionē mōstrantes. Premisso autē expedito agmine, rex ipse cum tota mole exercitus Insequitur: Qui preibāt, sceleriter rem pagentes, capta Praga, hostium ducem regi occurrētes pertrahūt, Inde Ratisponę indicto principū cōuentu, de profecione in Italiā uerbū emittit: Ibi omnes parari ad eam expeditionem iubent: Nec sec⁹ faciūt. Non erat qui se a societate eius expeditionis pro regni gloria, pro cōponēdis que uidebant subesse simultatib⁹, proq; deuotione quisq; sua, in sanctissimo loco peragenda, subduceret. Itaq; ad principū Augusti trāslitus indicit: nec poterat uno agmine tant⁹ exercit⁹ perduci. Rex per montē Iouis cum parte copiarū: alij per Tridētinos montes transferūt: Prudentissime prouisa omnia: ut non solum cōmeat⁹ & arma, sed etiā uiri sapientes adessent, qui rationē reddant omni poscenti. Scotigena erat uir p̄cipu⁹, qui apud Herbipolim diu docēdis p̄fuit ecclesiasticis. Hūc rex assumptū, iubebat omnia in ordinē acta redigere. Scripsit is trib⁹ libris satis familiari sermone, & qui etiā laicis, uel parū doctis erat cōspicu⁹, hui⁹ pegrinationis cursum & expeditionis p̄cessum. XXXII.

Iuiso incedentes agmine, obuia quæq; uel deditio, uel armorū ui excipiunt: Apud Nouariā uires coniungunt. Placentię castrametatus rex aliquandiu quieuit. Inde Mathilda comitissa, quia resistere nequibat, missis nūcijs se in potestate pollicita est futurā: illicq; rex liberaliter, que eius essent, pmisit. Satis aspero deinde itinere, cū labore plurimo, & iumentorū iactura, per asperrimā hyemē tandē applicuere Floren

tiam circa Christi Natalia: ibi nouo ingrediēte anno, inaudito splendore, solennibus Natalis Dñici peractis, Aretia mouit: a clero perbenigne, a ciuibus obscure excipitur. Clerū a ciuibus pressum libertati restituit: incenia & propugnacula que ciues preparauerāt diruit. Inde ad Aquāpendentē defertur: ibi occurrētibus ab Vrbe, quos premiserat, nūcijs, cum supplicibus a pontifice oratoribus: qui ut pacificus ueniret, orabāt, a suis prospera omnia nūciari letus audiuit. Inde alios de suis cum pōtificis nūcijs preire iussit, ipse paulatim Sutriū peruenit: Quo loco iterū obuios habuit de suis, qui pontificem paratissimū cōsecrationi eius patefacerēt: si modo rex liberā ecclesijs inuestiturā permetteret, ipse abstinēs, & laicis principibus interdicēs, ne quouis se modo de illis intromitterēt: Ceterū ab ecclesijs ducatur, marchio natatur, comitatatur, aduocatas, monetas, telonea, ceteraque que tenēt ecclesie regalia reciperet. Hęc pollicitus papa, necdū cum archiepiscopis & episcopis & abbatibus Germanie erat interloquitur: Facile duxit pōtifex de suo sensu ad morē Italicorū pontificū illa regi polliceri. Sed non erat ea mens ueterum Imperatorū & regū, qui ecclesias illustrantes cōtulerunt ea regalia, melius ab ecclesiasticis quā laicis administranda. Rex si perficere posset que polliceret, pontifex prebuit assensum postulatis: sed eo pacto, quatenus hęc transmutatio firma & authentica ratione, cōsilio quoque & concordia totius ecclesie ac regni principū assensu stabiliretur: quod etiā uix, aut nullo modo, fieri posse credebatur. Qua cōuentione facta, dimissis legatis & obsidibus utrinque remissis, rex hiliter properat ad Urbem. Dominus apostolicus cum omni clero, immo uniuersa Roma, se in eius occursum adornat. Longum est narrare, qua sit exceptus honorificētia, & per Argenteā portam, usque ad mediā rotā, antiquo Romanorū instituto deductus: ibique laetis publice priuilegijs, tumultuātibus ad infinitū principibus, pro ecclesiarum spoliatione, ac per hoc beneficiorū suorū ablatione, quā regi pontifex pollicitus uideret, ingenti periculo & uaria disceptatione, tota illa dies est cōsumpta: Exegit papa iuramēta ab rege, quod in apostolicę ac catholicę fidei obseruātia integer, in aplice sedis reuerētia, p̄mptus, in defensione ecclesiarū sollicitus existeret: Sed rex iurare recusauit dicēs: Impatorē cui ab omnibus sacramēta deberent, nemini obstringendū per iusiurādū. Ibi armatus regis exercitus iniecit manus in clerū. Sed nimium hoc breuiter nostri trāseūt. Ope precium est ex Italicis rem mutare: ut seriē gestorū teneamus. XXXIII.

Exceptus a summo pontifice rex ad gradus Petri, ubi pedes exosculatus est, leuatur ad oris osculū. Ibi principes bis amplexati in cōspectu infinite multitudinis, per Argenteā olim, nūc enēā beati Petri portā trāseūt in basilicā. In proximis pauimēti rotis, sedes binę cōstitute, papę ac regi, circūstantibus cardinalibus cum episcopis, ac regni nobilibus, qui cum rege uenissent. Pontifex abrenūciari poscit inuestituris. Rex ad colloquiū secedēs in proximā beati Gregorij memoriā, tribus horis differt responsum. Papa tedio affectus, per nūcios orauit respōsum. Venerunt, nō episcopi, nō prelati, sed satellites: renūciarūt, nō esse que poscerentur indulgenda: cum sit in euāgelio scriptū: Reddite que sunt Cæsaris

Cesari, Replicatū est de parte Pōtificis multipliciter. Sed cū nihil ageret, aduerserasceretq; res est in crastinū dilata. Nō scribūt Italici qđ Galli & Theutones cōsona uoce predicāt: Pōtificē regi omniū regaliū a praelatis restitutionē faciēdā pollicitū esse: Quo impetrato, nihil esset opus inuestitura ab rege, qñ p̄dia non tenerent ab ecclesijs, de quib⁹ per regē ecclesiastici inuestirent: & eo pacto regē abdicaturū inuestituras in promissis fuisse. In proximū diem, quę fuit prima quadagesimę Dñica, cum taciti assiderent principes, pontifex loco mouens, altare sancti Petri ad rem diuinā petijt: Celebrata missa pontifex se in cathedra cōtinēs, quid rex faceret diceretue, expectabat: Cum accedēs fatelles manus iniecit pontifici, & cardinalib⁹, & ex nobilitate Romana plurimis. Cetera cleri turba ad unū spoliati omnes, nulla etiā ueste relicta. Postero die populus Roman⁹ armis correptis in urbem Leoninā (ea est Vaticanū) prouūt, Theutonicisq; per hospitia inuentis occisis, pugna in scalis sancti Petri, ad quas regij milites cōuenerant, est relicta: Exercitūq; regio, qui ad Saxonum urbis Leoninæ portam in pratis cōsederat, ut oppressis suis subueniret, se parāte, Romanū in Urbē per pontē Hadriani se recipiūt. Per biduū uero quod sequutū est Theutonici armis retētis, id urbis Leoninę qđ a Saxonū porta ad basilicā uinarijs hospitatorijsq; tabernis frequētabatur, ad libitū discurrerūt. Sed quarto abinde die cum rescissent Romanos, structis in Vrbe aciebus, ut erumperēt se parare, ilico rex, pontifice, cardinalib⁹, ceterisq; captiuis in castra perductis, Vrbe excessit: Primis castris rex, ad Soractis mōtis radices ripam Tiberis insedit: Eo exinde uadato amne rex, pontifice, & cardinalibus obseruatis, ad p̄dam & incendia, quo magis terreret, emittit exercitum: Adeūt ex Theutonicis episcopis nōnulli pontificē: Dolere se protestantes, tantā sanctitati suę irrogatā iniuriā, quę illis nolētib⁹, ac non p̄spicientibus accidisset: Verūtñ uideri illis opereprecitū, ut necessitati temporis seruiatur: motū regis & principū, quib⁹ obsisti non possit qualitercūq; placandū: dignetur, quod necessitas mōstret, implere eōsecrationē eius ut omnia cōquiescāt. Quib⁹ ille respōdit: Quid dicitis fratres: uirū hūc iniquum, uirū sanguinū & dolosum, a nobis dicitis cōsecradū? Bene expiauit manus suas ad percipiendā benedictionē, qui aras sacras perfudit cruore innocentū sacerdotum, & domū sanctificationis repleuit cadauerib⁹ cesorum. Absit a nobis uerbū hoc. Cum illi dicerent, saluti suę ac multorum cōsulendum captorū: respōdit libera uoce: Occidat corpora, animas auferre nō potest: nō timem⁹ regē, uobis hoc dicim⁹, nec p̄sperabit in uita, nec gaudebit pace, nec uidebit semē suū. Ea cum renūciata essent regi, iussit captiuos in cōspectu pontificis decollari: Ille hortabatur illos fortiter mori pro iusticia, certos de ęterna salute. Illi uero flexis in pontificem oculis, uitam orabant. Emollita sunt uiscera p̄j patris. Euocatis notarijs scripsit quę rex uoluit: & introduct⁹ in Urbē, a pontifice est cōsecratus, & Imperator appellat⁹. Hęc uerior narratio de multis extracta: ubi quisq; quod affect⁹ mōstrat scribit: Italus in cōtumeliā Germani regis: Germanus in suę gentis defensionē, pallia quę potest obtendit. Hoc certū, uix Germa

niam tetigit Imperator: cum euocato cōcilio omnes patres non priuilegi-
um, sed prauilegiū appellarūt, & iusto metu extortū, nullius esse momen-
ti declararunt.

CA. XXXIII.

Euersus in Germaniā Imperator, cum omnia ex sentētia pcuras-
se uideretur in Vrbe, uenerūt qui spargerēt in populo, quid post
eius abitū esset innouatū in Vrbe, de reuocatione priuilegij, de
anathematizatione in caput Imperatoris repetita, propter uim & iniuriam
quam intulit pontifici & curiē. Qua occasione freti in regno nōnulli, con-
spirarunt in Imperatorē, execrātes impietatē, quā ipse rex in suo patre uin-
dicabat: immo quam ipse maiori scelere cumulabat. Pater erat contumax
summo pōtifici: iste uolent⁹ in Christū Dñi. Albert⁹ Mogūtinus archie-
piscopus eius in Imperatorē rebellionis caput habebat: Saxonū aut prin-
cipes ad suā cōspirationē facile pertraxit, q̄ iam assueti uiderētur Impera-
toribus impijs se Saxones obiectare: Nouē enim prelijs aduersus patrem
eius pugnauerūt: nec grauabant in filiū impietatis heredē & successorem
arma corripere. Imperator aut p̄ueniēs archiepiscopū cepit & diu captū
tenuit. Expedito aut agmine, mouit in Saxoniam, & necdum bene paratos,
neq; adunatos, uicissim aggressus, aliū post aliū afflixit: & magna strage
ac prēda peracta reduxit exercitū. Per que tempora Luder⁹ dux Saxonie
uxorem accepit Rixā filiā Henrici Crassi ex Ottone Bauaro genitā, quem
Henricū, ut dixim⁹, Phrisones in Norden oppresserūt. Henric⁹ aut Impe-
rator proximo anno duxit cōiugē Mathildā filiā regis Anglorū, celebrās
nuptias apud Moguntiam. Hoc loco cōmemorāt annales nostri, ex Lude-
ro duce, & Rixa cōiuge natā filiam Gertrudē, quæ nupserat Hērico duci
Bauarię, genueritq; Hēricū illi Leonē: quod nisi accipiam⁹ de primo Hen-
rico Leonis patre, cōtrouersia patitur: Nam dux Bauarię Welpus, Hērici
primi pater, duxit filiā Magni, ducis nouissimi de genere Hermāni, quem
Otto. I. sublimauerat, quæ genuit ei filiū Henricū primum: cui uxor erat
hec Gertrudis filia Luderī: ex qua is Henric⁹ processit, quē Leonē omnes
cognominauerūt: ut duplici iure p̄tineret is Leo ad Saxoniam, & ab auia ft
lia Magni, & a matre filia Luderī, quē etiā Lothariū postea imperantem
dixere Gallici cum Italis. Quod ideo cōmemorandū putauī, quia non at-
tendunt pleriq; duos per hęc tempora fuisse Henricos Bauarię duces, pa-
trem, & filium, quorū uterq; pertinebat ad Saxoniam: Pater per matrem
filiam Magni: filius per matrē filiam Luderī ducis & Imperatoris, & auia
am Magni filiam.

CA. XXXV.

Ec pretereundū hoc loco, q̄ Welpus iunior frater Henrici, qui
habuere patrē Welpum seniorē, & matrē filiā Magni ducis Sa-
xonie, reliquit Bauariā Henrico fratri, & cōcedēs in Italiā, coniu-
gem accepit Mathildā, illam potentē per Lūbardiam fœminā: non ducis
Mediolani, ut somniant nōnulli, sed Egberti marchionis Saxonie filiam.
Gertrudis illi⁹ germanā, ex qua nata est Rixa, quā alij scribūt Ribensam,
Luderī ducis Saxonie cōiūx: quā Mathildā magis pro sua uirtute & am-
plitudine patrimonij, q̄d in Lūbardia tenebat, q̄ spe liberorū duxit uxore.

Ergo Welpus iunior, cum prole non haberet, religioni se totū cōmenda-
uit. Audiuit proauū suū immo attauū Eticonē ducē Baurig sub Ludouico
Imperatore, I. mōtem cum duodecim primarijs uiris introisse, ibiq; in
abstinentia uixisse & finisse: Scrutat⁹ est saltus & nemora, & omnia mon-
tis latibula: inuenitq; sepulchra, e quib⁹ ossa prolata iussit in Cōstantiā ur-
bem perducī: ibiq; q; miraculis claruerūt (mortui sunt enim in Christia-
nismo fugientes Gallicā seruitutē) eorū memorię dedicare uoluit ecclesiā,
quod impleuit. Quo tēpore Gertrudis nobilis fœmina, filia & soror du-
orum Egbertorū Saxonie marchionū, patris, ac filij, relicta Henrici Crassi
comitis de Northem, socrus Luderī ducis: nam mater erat Rixę cōiugis
eius, de Treueri rediens, corpus sancti Authoris confessoris Treuerensis
quondā archiepiscopi, Brunswicū aduehit: & cum in mcenia perducī non
posset, monasteriū erigit sub titulo sancti Egidij, imponēs fratres ordinis
diui Benedicti: tum prope mcēuia, nunc uero prolatatis finib⁹ urbis, inclu-
sum mcēnijs, perpetuū urbis defensorē, & sanctū eius loci tutelarē: cui⁹ pa-
trocinium sæpe experti ciues, præcipue in oppugnatione urbis a Philippo,
qui de Romanorum regno cum Ottone, III., contenderat, quod suo lo-
co non præteribimus.

CA. XXXVI.

Ecimoquinto deinde post centum ac mille anno, cum Imperator
d. Henricus in Saxoniam iterū duceret, Luder⁹ dux, & Reyner⁹ epī-
scopus Halberstadēsis, ac Frideric⁹ comes de Arnsberge iustam
illi aciem obiecerant, in loco qui dicit^r Welpeshold: impares quidē nume-
ro Saxones, sed uirtute & alacritate pares initio, & in fine etiā superiores
sunt inuēti: Nam cōsertis manib⁹, uictoria penes Saxones fuit. Trophœū
erexere uictores in loco pugne, armatū claua uirū, cum dependentibus ar-
mis Saxonie. Hanc statuā rustica plebs in superstitionē, in quā sunt faciles
uersa, coepit uelut idolū uenerari: arbitrata esse antiquitatis deū, quē dixere
Iodure. Eā uero quę hodie extat cōclamationē ad arma & auxiliū, nō ab
idolo ductā, aut uano deo, sed esse uocē Italicā, aut Gallicā: Io adiuue mi,
doctiores arbitrant^r. Vbi intellexere uiri prudentes, statuā populo dare oc-
casionē idololatrię deiçerūt penit⁹ reponētes in locū, qui nūc dicit^r Wed-
dingstede, cōuentū fratrum prædicatorū post annos ex hoc tēpore nō min⁹
centum. Eodē uero tēpore quo Saxones exercitū regis cōtriuērant, Otto
de Balenstede comes, pater, ut dixim⁹, Alberti marchionis Brādēburgen-
sis, insignē & ipse partib⁹ Saxonū peperit uictoriā. Duo Wādalorū millia
ibāt laturo suppetias Cæsarianis: Id cū rescisset Otto, copias quātas potuit
perarmavit, & se Wādalīs obiecit: Cōtulere man⁹, maior pars cesa Wāda-
lorū, trecenti capti, uix pauci fuga sunt elapsi: Ita duob⁹ in locis, uno in tē-
pore Saxonibus res fuere prosperę: Nec ignorātes quātam in se Imperato-
ris indignationē cōcitauerunt, intestinas suorū discordias placauere, & exter-
nas sibi uires cōciliabāt: ut redeūti Imperatori fortiores occurrerent. Sed
Albertus archiepiscop⁹ Mogūtin⁹, iam a ciuib⁹ suis, Imperatorē in ea ur-
be pene obsidētib⁹, carcere solut⁹, & ecclesię restitut⁹, cum apostolicam
desuper cōmissionē accepisset, Imperatorē ubiq; insectatus, excōmunicauit.

tum, & anathematizatū nūciabat. Erat tum legatus apostolicus Dietherus in Germania, ueniēs ex Pannonijs: Hūc literis inuocat Albertus, inuitatq; ut Colonie illi dignetur occurrere, cōsecrationēq; sui diu dilatā perficeret. Erat enim toto pene triennio in carcere, Imperator autē ista audiēs, non frenabat indignationē, nec passus hominē, necdum plene sibi reconciliatum consecrari archiepiscopū; in impedire nō poterat, q; ciuitas quoq; Coloniensis, tum, ut ante diu, cōtra illum sentiret: Ibi publicata sunt mādata summi pontificis in Imperatorē: Ibi multorū ab ipso animi deflectūtur, q; paternam impietate maiori pertinacia cumularet. CA. XXXVII.

Imperator dum hęc agerent Spire Natale Dñi diem non letus celebravit: Audiuit enim apud legatum fuisse magnā episcoporū & nobiliū manū, qui papalib; mādati auscultassent. Is autē legatus rebus pro quib; uenerat expletis, in itinere ad Urbē deficiēs moritur. Missus deinde ab Imperatore Herbipolensis episcopus ad Urbē, neq; audientiam, neq; cōmunionē, anteq; recōciliaretur, potuit obtinere. Expositis deinde mandatis, & accepto responso, cum ad Imperatorē redisset, & que illi in Vrbe contigerant exposuisset, subtraxit se de Imperatoris curia, & omniū deinceps cōmunionē: Coact; tñ uite periculo corā Impatore celebravit diuinū officium: sed inde cōceptā amaritudinē, in omni reliqua uita diluere non potuit: Cōsilio tñ prudentior; adhibito, recōciliat, & ecclesie cōmunioni restituit. Qua cōmotione rerū succensus Imperator in epū, ducatum Franciæ, qui ex antiquo ecclesie Herbipolensi deberetur, Cōrado nepoti suo cōcessit. Et cū omnes se ab eius cōmunionē retrahere cerneret, scandala declinans, ipse cum regina cōcessit in Italiā: & ad Padum sedens regni negotia pertractabat: Inde legatos mittens ad sedem apostolicam, inter sacerdotium & regnum cōtrouersiam dirimere satagebat: Cuius legationis primarius fertur extitisse, Cluniacensis abbas, Imperatori commendatissimus, apostolico etiam p̄suli sanguine coniunctus: Is uero miram intendit operam reconciliandis utrisq;, fidelis aprocrisarius, fidelis zelator pacis, per cuius instantiam factū est: ut eodem anno synodus Romę in Constantina basilica celebraretur: Ibi ex omni Christiano orbe, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & nobilibus cōgregatis, ceperunt agi primo die causę priuatę duorū de Mediolanensi episcopatu cōtendētium: & ea cōtētio primā diem finiebat. Deinde Lucensis episcopus Pisanos impetebat. Tum surgens quidā ex episcopis, libera uoce protestat: Dñs noster papa ex omni orbe Christiano episcopos ac primarios uiros euocauit: illi uero parētes, terra mariq;, uaria picula trāseūtes aduolarūt, non ut particulares cōtrouersias dirimerēt: Illis enim, puincialiū cura suffecerat: sed erat, ut arbitror, graui; aliquid, qd de suo quēq; exciret: dignē adaperire dñs noster, qd in animo habet: ut reb; publicis per summā diligentia cōstitutis, suo qsq; gregi aduigilās reuertat in locū unde pdierat. Ex hac uerborū formula intelligāt qui nouerūt, qd sequētia secula addiderint blā dimētorū: ut Sāctissim; dñs noster appellet papa, qui tum simpliciter dñs noster est uocat; Idē perpēdes apud principes seculares. XXXVIII.

Vm summ^o pontifex: Post q̄, inquit, dñs seruū suū in hūc locum
 immeritū puexit, fecitq; de illo quod uoluit, & presens tum Hē-
 ricus rex Germaniē in me uolentiā admisit, uidi mala que conti-
 gerant in populo, plurimas cedes, rapinas, & sanguinis immodicā effusio-
 nem: quarū rerū cōmiseratione cōmotus, fæci quod articulus necessitatis
 uidebatur imperare: nec tamē factū defendo: sed infirmitatis meę cōtem-
 platione deprecātū esse cupio. Illud uero quod in tentorijs factū dicit pri-
 uilegiū, uobiscū, & cum omni ecclesia condemno. Tum Bruno Siguinus
 episcop^o: Gratias, inquit, altissimo Deo, q̄ papā audimus proprio ore da-
 mnantē priuilegiū, quod prauitatē & heresim cōtinebat. Inde quidā satis
 cauillatorie: si ergo heresim continebat, qui indulsit hereticus fuit. Quod
 uerbum accipiēs Iohānes Caietan^o: Tu ne, inquit, Romanū pōtificem au-
 dientibus nobis de heresi accusas? Scriptū illud non rectū erat, sed hereti-
 cum non fuit. Tum alius: Ne illud quidem prauum debet iudicari, quod
 liberandis & redimēdis fratrū animab^o fuit impēsū, cum Dñico prece-
 pto etiā animas ponere pro fratrib^o iubeamur. Hāc uerborū alternatiōnē
 excipiens summ^o pontifex, maxime heretici uocabulo cōtremiscens, exper-
 giscitur, & manu indicto silētio: Audite inquit fratres. Ecclesia ista cui im-
 meriti presum^o, heresim nūq̄ defendit: nūq̄ in ea heresis ualuit: sed omnes
 hereses hic sunt exterminatę. Hic Arriana, Euticiana, Sabelliana, Photini-
 ana, & quęcūq; alię caput posuerē. Sēsit ecclesia precē pro se dñi ualidā &
 efficacē: Ego, inquit pro te rogauī Petre, ut non deficiat fides tua: Iniuriā
 illā a synceritate ei^o auertite: Heresim, licet peccator sim, nūq̄ agnouī. Hac
 interim satisfactiōne, sessio illa dirēpta est: Proximo die papa audiendis
 priuatim Cęsarīs oratorib^o operā impēdit. Erāt abbas Cluniacēn^o, Iohānes
 Caietan^o & Petrus Leonis Urbis prefēctus: Hi Cęsarīs causam, quātum
 poterant, ornauerē. Proxima autē que fuit Veneris dies, cum redirent in
 synodum, & Cuno Prenestin^o episcop^o excōmunicationē in caput Cęsa-
 ris intentatā, authoritate cōcilij cōprobandam cōtenderet, restiterunt illi
 in faciem, Iohānes cum Petro memorati: Sed papa Paschalis ea moderati-
 one fuit, ut sedatis cōtentionib^o ita loquerēt: Ecclesia spōsa Christi primis
 tiuis temporib^o, cum martyrū sanguine difflueret, apud Deū floruit, inter
 homines cōculcata: Successere tempora quib^o Imperatores & reges in eā
 uersi, munificentia plurima cōdecoratēt, prędia & possessiones in eā cōse-
 rentes: Quod ergo cōtulerūt, quis interim auferet? Habeat mater ecclesia
 dona principū, dispenset, cōferat, tribuat, quib^o de iure poterit, & uoluerit.
 Ego priuilegiū, quod in tentorijs a nobis extortū est, quia pape Gregorij
 VII, scitis cōtradicit, dum omnē ille inuestiuram ecclesiarū de laica manu
 interdicit, ego quoq; cōdemno. Hanc pape sentētiā excepit Cuno cardi-
 nalis episcop^o Prenestin^o: Ego si huius sedis uerus fuerim & a te missus le-
 gatus, in hac synodo ex te papa audire cōtendo: & si quę a me legitime fa-
 cta sint rata esse iubeas, necne, propalā edicito. Tum pōtifex: Consueuere
 ante me pontifices a se missos in qualib^o prouincias legatos & eorū legitime
 facta cōprobare: & ego te ab hac sede missum frater episcopo palam con-

fiteor, & quę iuris tramite seruato a te peracta sunt ego confirmo: & ab hac sancta synodo nil dubitandū, quin roborentur. Subsequuntur autē Cuno ait: Cum in Trāsmarinis agerē pro terrę sanctę subsidio, & horribilis rumor insonuisset, Hēricū regē in Romanū pontificē, ac ei⁹ sedis cardinales, & episcopos, cum uniuerso clero & populo Romano, uincula, spolia, p̄cedas, uerbera, necesse intendisse: quod erat horridū auditu, cōtremui: & in uirtute legationis mox excōmunicationis gladiū, in caput cōtumacissimum distrinxi: per Gręciam, Vngariā, Germaniā, & omnes quas p̄trāsui prouincias publicauī: ea ut rata sint hoc sacro cōcilio deposco. Tum Viennensis episcopi legati, & literę, idem poposcerunt: Vario tum assensu p̄strepit aula: Minor erat cōtradicientiū molitio: Nihil tñ propter quorūdā cōtradictionē illo potuit die peragi. Postero die nōnullę sunt in concilio causę terminatę: Apertū desuper decretū non legitur, sed quo res statu fuit in eo permansit. Crediderim motū Romanorū tum a Petro Leonis uiro in Vrbe potentissimo formidatū, q̄ tum Romanis non iniusta deposcere uideretur Imperator. Et tñ scire uelim, quid tum in cōtentione fuerit: Si non aliud Imperator poposcit, q̄ ut manente ecclesijs & monasterijs uacantibus libera electione, solam de p̄cedijs inuestiturā, quę uocat̄ regaliū concessio, ad illum pertineret, iustū poscere uidebatur: idq̄ generalis usq̄ hodie obseruantia ad nostra tēpora cōprobauit. Si uero cum regaliū collatione omnē sibi uoluit Imperator permitti de persona prouisionē, uiolētum & iniuriū uidebatur quod poscebat. Idq̄ fuisse credit̄, quod inter regnū & sacerdotiū tum fuit in cōtrouersia: Per Germaniā uero tum multiplicata sunt mala: partibus hinc inde ferro pro iusticia decertantibus. Cōradus in diocesi Herbipolēsi pro suo, quem Imperator indulserat, dominatu satagebat: incendia, p̄cedas, cędes in aduersantes intentabat. Ex aduerso Mogūtin⁹ pro ecclesia decertās, non minora incōmoda aduersantib⁹ ingerebat. Nec satis apparet, si quid quisq̄ posceret satis intelligerēt. Poterat uterq̄ non iniustam fouere causam: poterāt res, ut modo fiūt, facili momento ad cōcordiam perducī: Sed tum pmittente Dño, tantę sunt in regionib⁹ cędes peractę, tanta patrata latrocinia, incendia facta, ut incredibile dictu sit qua uastitate, ecclesiarum & monasteriorum prouentus sint ad nihilum redacti.

CA. XXXVIII.

Ac diuersitate diu inualescente, cum pax in orbe Christiano floreret, infelix Germania quietē nesciebat: sed partiū studia in se exardescencia, inuicem multa irrogare damna non cessabāt. Dedit naturę arbiter Deus (incertū qua mente) signū iracundę cōmotionis: Nam terremot⁹ insignis in Germania & Italia fuit: Concussa edificia solidissima: Integre ciuitates cōscissę: & in ecclesia Leodiēsi in uigilia Dñicę Ascensionis, cum decem collegiorū mēbra in unā maioris ecclesię basilicam cōuenissent ad sacra solennia peragēda, uix primus psalmus erat peractus, subito sereno coelo repente ingruiebāt tenebrę noctē intentantes: Cōsternatis mox tant⁹ nubiu sonitus instrepuit, ut nūq̄ par aut maior collisio fuerit audita. Fulgur quoq̄ tam terribile alio in tempore se cūctis ci-

uitatibus quasi de proximo ingerebat, ut quis distantissime essent urbes, quæq; tamen supra suum esse caput uibratū arbitraret. Imperator tum in Italia agens, cum ad pontificis cōciliationē crebros misisset nuncios, nihil aliud accepit responsi: Se, qui in eum excōmunicationis sententiā non tulisset, non illam posse sustollere, nisi ex arbitrio patrū, qui synodo interfuissent. Deinde proximo anno papa Paschalis obdormiuit, ipso die Resurrectionis Dñicæ primo mane. Ita ferunt apertū cœlū luce meridiana fulgentius per horam integram claruisse; ut luna quæ tum plena erat omnino non uideretur. Crux interim uisa est in medio dependere, gemmis etiā interlucentibus notabilis. Imperator autē audita morte pōtificis Romā cōtendit, cōsensumq; Iohāni qui Gelasius, II. dictus est præbuit. Electus autē cum se Imperatoris cōmunioni subtraheret, ab ipso improbatur: & Burdinus quidā ab Hispania superueniēs, ab Imperatore in sedē Petri collocat. Romani tamē aliquāto diuersus rem narrāt: Gelasiū rite electum: Ciues Romanos Fregepanos appellatos, quō princeps Cincius, cōclauē irrūpentes, cū pōtificē ex sua familia deposcerēt, male senē mulctatū in uincula rapuisse: sed inde erutū aliorū manu Romanorū: p̄ductū in Tybrim, ut abiret aduersante uēto, cū amne & mari, superueniētes Theutonicos, fugam prohibuisse: noctu tamē deportatū: Inde creatū quendā Mauriciū, quem Gregoriū dixere. VIII. Aduersarij tamē irrisione quadā uocitasse Burdinum. Cūq; Gelasius in Cāpania se cōtineret, & magna Italię pars illi accederet, Henricū rediisse in Lumbardiā. Quo tēpore Gelasius in Urbem, amicorū fretus auxilio, redijt: Deinde ubi cōtendit in Galliam, celebrato concilio, diem suum obiit. Calixtus illi surrogatur, Milo prius dictus, episcopus Viennensis.

CA. XL.

Imperator interea cum audisset in Germania cōtra se agi cōcilia, imper Cunonē Prenestinū apostolicę sedis legatū, primū Colonie, deinde Frissarię, repetita semper Imperatoris excōmunicatione, omnia dissimulāter tulit. Vbi uero Herbipoli maiore toti Germanię fieri cœtum audisset cōstitutū, ubi etiam de illius depositione ageretur, cōfestim ex Lūbardia mouit in Germaniā, & auctus uirib⁹ aduersantiū terras peruastabat, incendio, gladio, rapinis: Quo exemplo, omnia omnium prouinciarū mala sunt renouata. Inde meliori mente ubi cōuentum Herbipolensem disturbauit, in Triburiā (Friburgū nūc uocitant) iussit cœtum principū cōuenire: Ibi de aduersantiū questus iniuria, audiuit in faciē contradictiones ab illis, & factorū suorū reddita ratione, tum res ita inter eos est composita: ut cuiq; spoliato antiqua rediret possessio, principi, ecclesię, monasterio: Fisco præterea Imperatoris redderetur, quæ ab olim illi⁹ fuisse cōstitisset: Ea tum uisa re: quies, sed nō quiescebāt nūc sedis apostolicę, qui circueūtes prouincias obedientiā pro Calixto deposcebant, abiurato Burdino: cōciliū tamē cū ctis indicitur Lateranēse ad diē diui Lucę proximū: ad quod etiā Imperator, suusus a Cluniacensi abbate se non defuturū sponderet. Cōcurrerant ex omni orbe maxime Germania episcopi, pacis & trāquillitatis cupidi. Vallat⁹ papa, CCC. ac. XX. patribus in cōcilio

347
 præfedit Imperator, etsi non Vibi aderat, non tamē erat longinqu⁹, ut facile legatis sedis apostolicę præberet auditū. Vbi de inuestituris, quę sola fuit causa dirimēs omnia, sermo haberēt, Imperator se cum principib⁹, quorum præiudiciū in ea re uertebat, loquuturū spondit, & ex eorū cōsilio cuncta acturū. Papa in cōcilio omnium prædecessorū decreta cōfirmavit: & quę pro tēpore statuēda uidebātur decretis, omnes cum benedictione remisit in sua. Burdini deinde schisma magis ac magis euanescebat: regni tñ cōmotio nullaten⁹ cōquieuit. Imperator inde proxima estate, ducente Friderico de Arnsberg in Saxoniam descēdit: ibiq; episcopis ab eius se cōmunionē retrahētib⁹, trāsijt in Germanię Frāciam, nec ibi cūctis eque grat⁹. Tum uero terra mirabili⁹ intremuit: ut se quisq; de sua correctione putaret admonitū. Mense Junio in diocesi Treuerēsi glacies tantę magnitudinis decidit, ut edificia subrueret. In Halberstadēsi autē grando decidit illo impetu: ut decē uillarū nō modo fruges, sed etiā pecora peremisset. Saxones igit cōponendę paci intēti hoc agebant: ut Imperatoris milites nusq; grassandi locū inuenirēt. Quin & in Turingia oppressos plurimos ex his eo necessitatis perpulerūt: ut incursionib⁹ temperarēt. Apostolicis autē literis roborati, suis ecclesijs uiduatis, de pastoribus puiderint. XLI.

Nuus erat uicesimus primus post millescentū, cū Monasterienses in Westphalia episcopo suo graues, ipsum eo perpulerūt: ut querimoniam Saxoniam principib⁹ super illis deponere cogeret. Erat uero tanta iniuria, ut dissimulandū non putarēt. Nam Luder⁹ dux Saxonie, magna uir armorū contracta, duxit in eos: magnisq; malis perdomitos coegit episcopū eiectū recipere, & de iniurijs satisfacere. Sed cum iam oppugnarentur, quedā caselle coeperūt igne cōflagare, latiusq; coepit incendium dominari, & usq; ad ecclesiā primā processit, quā cum ceteris edificijs cōsumpsit. Ferebāt ciues hoc incendiū diuino factū nutu, q̄ Burchardi, qui ante Hēricū ecclesię preerat, & in legatione Imperatoris apud Cōstantinopolim defecit oblatio, de iniquitate, ut ferebāt, aceruata ad ecclesię instructionē Deo non placuisset. ideo cōcrematā esse ecclesiā. Tum tanta fidelium fuit facta ad instaurandū oblatio, ut nullū p̄inde sentiret ecclesia detrimentū. Audit inde rumor Burdinū, qui in Sutrio infaustū præferebat pontificatū, capta a militib⁹ pōtificis arce, captū & ipsum, & a Calixto ad peragendā perpetuo pœnitentiā detrusum in monasteriū. Interea Impator quia summā rebellionis Moguntinis imputabat, statuit se de urbe illa uindicare: Intercludit aditū, neqd uel inueherēt, uel eueherēt, adēptis ubiq; nauigijs: Inde ex uniuerso regno iubet milites ad ei⁹ obsidionē urbis cōuenire. Albert⁹ interea archiepiscop⁹, qui tū in Saxonia agebat, uir eloquio clarus, legationis præfulgēs dignitate, principes suasionib⁹, pōtifices legationis Romanę officio, in causam suā inclinauit: ut statū urbis Moguntinę, primę in Germania sedis cōmiserarent: causam ei⁹ esse pene omnium, q̄ pro obedientia sedis apostolicę paterēt: arma omnium auxiliaria sunt, pmissa. Imperator interim in Elsatia: archiepūs in Saxonia uires comparant: in unam utriq; respiciūt urbē: ille oppugnādā, & iste tutandā. Mouent

utricq; Moguntia: fulgēt signa castris: Solus in medio Renus, & ille qui-
dem nauibus multis ante ad hoc cōparatis promptus Saxonib⁹ ad transi-
tum. Sed erant utrisq; in castris uiri prudētes, qui parcendum labori, san-
guinib⁹ ducerent: qui interposita publica fide, in utrāq; ripā, ultro citroq;
demigrāt, multa uoluētes, uarie causas tractātes. Demū in id flex⁹ est rex
ut causam omnē sacerdotij & regni duodecim primates utrinq; nominati
in diē & locū ptractarēt. Placuit loc⁹ Herbipolis: tēpus festa diui Micha-
elis: Placito utrinq; per solitas solennitates firmato, discessere exercitus in
sua quisq;. Ad diē uero p̄finitū uenerat Imperator: magna stipatus ma-
nu urbē est ingressus: Venerāt deinde cum archiepiscopo Saxonū princi-
pes, nō minori multitudine: & donec interponeret publica per expressum
fides, mille ab eo loco passib⁹ cōmanebāt: lam securiores facti propinqua-
bant urbi: Et qm̄ tantā utriusq; exercit⁹ multitudinē urbs una, etiā de ma-
ximis, capere non poterat, extra portas Saxones tetenderūt: Per singulos
uero dies cōuenerunt, qui rebus agēdis fuerāt p̄finiti: & octo tandē per
dies rebus omnib⁹ resolutis, in eā formā cōuenerūt. Primū ut regalia uel
fiscalia regijs: ecclesiastica ecclesijs: p̄da dep̄datis: hereditates iustis hæ-
redibus prouenirēt: omnib⁹ personq; uel cōditioni, iusticia cuiq; sua respō-
deret: P̄dones, furesq; edictis Imperatorijs enīciendos, siue legibus anti-
quit⁹ cōstitutis coercēdos, unanīmi cōsensu firmatū est: & quicquid scan-
dali uel p̄urbationis usquequaq; per regna Germaniē, inimici supersemi-
nario succreuerat, omnimode eradicari est decretū. De uerbo aut̄ excom-
municationis, unde scādala pene cūcta p̄uenerāt, nihil est diffinitū: Tamē
ad apostolici culminis audiētiā unanimiter est delatū, denominatis in pre-
senti oratorib⁹, qui hęc omnia Romā p̄ferrēt: quatin⁹ indicto per autho-
ritatē apostolicā generali cōcilio, quecūq; humano non possent, Spiritus
sancti iudicio terminarent. His ita reuerēter pro honestate simul & utilita-
te regni dispositis, missi sunt in Urbē. Otto Bābergēsis ep̄s, dux Hēricus,
comes Berēgari⁹, qui hęc omnia Noricis principib⁹, hoc est Bauris, atq;
Australib⁹: qui tum forte alijs reipublice causis occupati nō aderāt, apud
Ratisponā cōgregatis, intimarēt: quos ad hęc ratificāda non repugnātes
inuenerunt. Vacabat anno proximo sedes Herbipolēsis: & Imperator de
more suo nobilē adulescentē, qui necdū per etatem preesse poterat ecclesie
introduxit. Capitulū aut̄ ecclesie uirū grauē, eiusdē ecclesie canonicū ele-
git. Inde orta iterū diuisione, qui cōtra regē senserāt urbe excedebāt. Cō-
mouit ea res Fridericū Suēuicū ducē, & Cōradū ei⁹ fratrē uehemēter: qui
in ea causa ab Impatore, licet cognato suo, dissentiebant: De proximo aut̄
per oportunitatē loci ac tēporis, cum archiepiscopo Moguntino loquenti,
electū canonicē faciunt ep̄m cōsecrari, contra Imperatoris uoluntatem:
& ne reluctaretur, uehementer instātia temporis effecit, q̄ de proximo de
generali pace esset agendum.

Ca. XLII.

Edierant ex urbe Roma, qui missi fuerant oratores, ep̄s Spiren-
sis, & Fuldenis abbas: cum quibus uenerāt apostolicę sedis lega-
ti cardinales tres: quorū princeps Ostiensis, cum duobus adiun-

etis componendarum rerum gratia inter regnum sacerdotumque. Generalis conventus
 indictus est Herbipoli ad proximam diui Petri diem. Conuenerunt ex omni Ger-
 mania principes, nobiles, pontifices, abbates, cum non leui detrimento Fracie
 Germanice. Sed ubi Imperatorem non affuturum, utpote, iam rebus alijs im-
 plicitum, erat certissimum, digressi sunt in sua quisque. Interea Gebhardus
 iuuenis quem Imperator ecclesie prefeceerat, cum urbicos sibi conciliasset, con-
 pertumque haberet aduersarium non inde longe cum auxilijs manere, certior
 de omni eius comitiua, urbe eduxit, & imparatis ingruens, disturbare sua con-
 silia contedit. Illi uero premoniti, ad arma concurrunt: & congressi, mutuis
 se uulneribus afficiunt: aliquot etiam cadentibus: sub noctem dirimitur prelium:
 Illi in castra, alij in urbem redierunt, qua potius cum adiacentibus Gebhardus
 occupator: Nam uerus pontifex predejs ad Neccharum fluuium fruit. Mogun-
 tinus interea de consecratione Herbipolensis agebat, & sibi prospiciens, anti-
 quam arcam Asciburgum, cuius ad Renum meminit Ptolemas, iam inueteratam
 & pene conuulsam instaurat. Pene incesserat pacis desperatio, cum auersum
 cerneret Imperatorem: Sed instantia legatorum sedis apostolice, immo Deimi-
 seratio desuper aspiciens effecit: ut in Vangione, que nunc Wormacia, con-
 uentus alius indiceret: Quo loco, quia uenerat tempus miserendi Syon, cor
 regis, quod in manu Dei est, ita inflexit Deus ipse ut ad communionem eccle-
 sie & ad pacis formam subscriptam rex, quod nunquam facturum credebat, quodque
 nemo de illo presumere aut sperare poterat, consensit. Erat autem ea que nunc
 usque seruat pacis instituta concordia. Profuerit autem ipsarum literarum seriem
 utrinque ponere. **EGO HENRICVS** Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Pro amore Dei & sancte Romane ecclesie, & domini pape Ca-
 lixti, & pro remedio anime mee, dimitto Deo & sanctis eius apostolis Pe-
 tro & Paulo, sancteque catholice ecclesie omnem inuestituram, per anulum &
 baculum, & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecratio-
 nem, possessiones & regalia beati Petri, que a principio huius discordie usque
 in hodiernum diem, siue tempore patris mei, siue etiam meo ablata sunt, que ha-
 beo, eidem sancte Romane ecclesie restituo: que autem non habeo, ut restitu-
 antur, fideliter adiuuabo: Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & prin-
 cipum, & aliorum, tam clericorum, quam laicorum, consilio principum, & iusticia dictan-
 te que habeo reddam, que non habeo ut reddantur fideliter iuuabo: & do ue-
 ram pacem Calixto, sancteque Romane ecclesie, & omnibus qui in parte ipsius
 sunt, uel fuerunt, in quibus sancta Romana ecclesia auxiliu[m] postulauerit fide-
 liter iuuabo. **EGO CALIXTUS** seruus seruorum Dei: Dilecto filio
 Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori semper Augusto. Concedo
 electiones episcoporum & abbatum Theutonici regni, qui ad regnum pertinent, in
 presentia tua fieri, absque symonia, & aliqua uolentia: ut si qua inter partes
 discordia emerferit, metropolitani & coprouincialium consilio & iudicio sa-
 niori parti assensum & auxiliu[m] prebeas. Electus autem regalia per sceptrum
 a te recipiat: exceptis omnibus que ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur,
 & que ex his tibi iure debet faciat. Ex alijs uero partibus Imperij, consecran-
 dus infra sex menses, regalia per sceptrum a te recipiat: De quibus uero

mihī querimoniā feceris, secundū officij mei debitū auxiliū prestabo: Do
tibi uerā pacē, & omnibus, qui in parte tua sunt uel fuerūt tempore hui⁹
discordiē. Datū anno XXII. VIII. calendas Octobris. XLIII.

Viulscemodi scripta atq; rescripta, propter infinitæ multitudinis
h cōuentum, loco campestri iuxta Renū lecta sunt, data & accepta,
postq̄ multimodas laudes, rerū gubernatori Deo redditas, cele
bratis a dño Ostiensī diuinis sacramentis, inter quē dñm Imperatorē cum
pacis osculo, sanctaq; cōmunionē plenissime recōciliauit, discessum est ab
omnibus cum letitia infinita: Alterum quoq; non multo post festū sancti
Martini Imperator colloquiū cum principib⁹ habuit Bāberge: illis scilicet,
qui huic cōuentui non aderāt: ubi cunctis in sua uota cōcordantibus,
multis, quē tam ad regni q̄ sacerdotij cōgruebāt honorē, more maiorum
cōpositis, oratores proprios cum Romanis destinauit: & utrosq; nūcia si
mul & munera ferētes honorifica dño Calixto papē cōsanguineo, iam si
bi cōiunctissimo direxit: Deinde proximū Christi Natalem, qui fuit inci
piēte uicesimertio post centū ac mille annos, Traiecti celebrāt: ubi orta
primū simultate ex iurgio inter milites Imperatoris & ministeriales epi
scopi, post peruentū est ad arma. Milites ex sua cōsuetudine superbe age
bant, ministeriales autē superati multitudine, ciues ad arma uocant, latius
serpit indignatio. Imperatorij proditiōē & cōiurationē in Cēsare factam
proclamāt: Ciues libertati suę aderāt, cū se in seruitutē adduci arbitraren
tur, ita passim crescente malo multi cedunt, maior pars ex opidanis: alij ca
piuntur, & in uincula cōiecti, pœnas luūt temeritatis: cū magna pars quid
ageretur, ut in talibus fieri solet, ignoraret. Captus & ipse epūs in ferrū po
nitur, nec inde relaxatur, nisi magnis archiepiscopi Coloniēsis precibus, &
immensa insuper gr̄is summa persoluta: q̄ aut conspirationis conscius, aut
non comprimendē reus diceretur. CA. XLIII.

Mersit deinde rebellio in sequētē annū, inter Imperatorē & Hol
landiē dominā, quæ Lotharij ducis Saxonix soror erat. Interim
per Germaniā latrocinia nimis multa, presertim per Saxoniam cre
uerunt. Stipēdiarij qui publicis hacten⁹ malis pasti erāt, reddita pace, uite
cōsuetudinē non mutabāt: quod didicerāt in bello, pace dediscere diffici
le fuit: æque sumptibus faciendis insistere, crapulis indulgere uolebant: &
cū, aut hostilis præda, aut inducię stipēdiū nullū esset, ex proximis accepe
re quē uolebāt. Imperator aut in sequēti anno duxit in Hollandiā: Cōtu
macem fceminā imperata facere, & regnū agnoscere, cōpellebat. Magna
erat ea Imperatoris expeditio, nec minimo labore cōstabat: sed illū habe
bat exitū, quē diximus, ut parentē fecerit ex cōtumace. Deinde in superi
ora regni cōtendēs, Wormacię cum optimatib⁹ colloquiū habuit, aduer
sus Lothariū Saxonix ducē: qui propter germanā sororē, quā Imperator
ad iuga cōpulisset, se cōmouisse uidebat. Mordebat eum uetus in Saxo
niam odiū: q̄ eam proninciā semper compertū sit sibi aduersantē, quoties
ipse Italiā impugnaret. Otto interim Bambergēsis epūs, uir per omnia re
ligiosus, cum instruendis monasterijs, alendis pauperibus, & alijs pietatis

operibus instaret, annotat^o est minus esse frequens in cōuentibus Imperij
 qđ a maleuolis non recte acceptū etiā Imperatori suggereret: quæ in usus
 alios impenderet, magis Imperij deferri honori, a quo illi cuncta prouen-
 nissent: Hęc passim mussitāt, & aurib^o Augusti ingerūt: Sed tāta fuit pon-
 tificis grauitas: ut omnia obloqa præsens ipse discuteret: nemine garrīte
 dum adesset. Rebus autē Imperij solerter cōstitutis, adiit regē pōtifex, in
 sinuās se literis Polonorū ducis Boleslai euocatū, animo perpēdere in san-
 ctam expeditionē, pro Christi honore in Pomeranos gentē Wandalorū:
 quam nuper dux gladio sibi subactā, ad iuga Christi coegisset: sed deesse
 predicatores, qui per autoritatē uerbū uite nouicijs ad fidē Christi gen-
 tibus prēdicarent, bona sibi Imperatoris uenia abesse liceat ecclesię: nam
 summi pōtificis gratia Calixti dudū sibi pmissam prēdicādi in gentib^o li-
 centiam. Non erat in omni curia Imperatoris, qui sancto pōtificis uoto au-
 deret refragari, ne rex ipse quidē: sed cūctis sanctū eius propositū laudant-
 tibus, erant, qui prospera illi imprecarent eūti ad gentē incredulā, magno
 sui sanguinis periculo: Soli Bambergēses sui patris absentia lamentari, se
 pastore destitutos lupis exponi, extrema pati malle, qđ eo se pontifice desti-
 tui. Sed non erat, qui se diuinæ uolūtati ausit obijcere. Et illo in Pomer-
 anos, pficiscēte, rex in Saxones, ut sermo loquebat, se apparabat. XLV.

Oeperat iam inter reges Anglię & Frācię hoc diuturnū de Nor-
 c mādia bellū: cui se Imperator pro socero Anglię rege immiscere
 constituens, uerbū emisit de expeditione in Saxones, re autē uera
 in Ludouicū Frācię regem. Mouit ergo in Gallias Henric^o, & ad Remos
 cōfederat, cum iam Ludouic^o Francię rex, ne hostiles exercitus iungerent
 Imperatorē omnib^o copijs cōstituit adoriri, leui^o ducens, uni qđ duob^o oc-
 currere. Toti^o igitur regni uirib^o coactis Imperatori fit obui^o. Ille autē ubi
 tantis Francorū copijs imparē se uidit, paulatim retro pedē tulit: nec care-
 bat res idoneo colore, qđ properāter in Wormaciēses ducere cōstituisset,
 qui pontificē eiēcissent a Cēsare institutū, suūq; quē uolebant reposuissent
 in quos præsenti ducēs expeditione, urbē obsidione cinxit, Renūq; supra
 & infra cōmuniuit, ne quid importaret. Crebrę sub moenib^o pugne: mul-
 tis utrinq; cęsis captisq; sed fames effecit, ut post aliqđ dies urbici quinq;
 millibus talentorū mulctati, ad arbitriū Imperatoris de episcopo fieri pa-
 terent. Quo tēpore Otto Bābergen, epūs ex sua peregrinatione reuersus
 gaudiū Paschale duplicauit: qđ & suā præsentiā desyderātissimis ciuib^o pa-
 stor bonus exhiberet, & magno cum fcenore lucratis tot Christo anima-
 bus, scelix pater de tot filijs tripudiabat: Urbū nomina in quibus prēdi-
 cauerat, fidemq; seminauerat, populo baptisato, & Dñicis pręceptis insti-
 tuto, hæc sunt: Poritz, Stetin, Wolin, Camin, Colberg, Belgrat, Lubin,
 Gresh. Proxim^o autē annus qui fuit uicesimusquintus post centū mille ad
 X. calendas Iunij, Imperatori fatalis fuit: Nam cū ageret Traiecti, diu ce-
 latam infirmitatē corporis cum iam inualesceret, diutius tegere nō ualēs,
 morbum uocāt Dracūculi, qui illi nati^o erat, reginę ac proximis detexit.
 Fridericus Suenię dux illi, & sanguine, & cōsilijs proximus aderat, illius

cure Imperij insignia in arce designata pmisit, ut principū illa cōuentui reseruariet: Ille munit⁹ ecclesie sacramētis, spiritū Deo reddidit, Anno. XX. regni. XIII. Imperij, in dimidio dierū suorū: qđ illi fertur papa Paschalis p̄dixisse: Nam neq; prolē uidit, neq; seniū attigit, neq; temporē meruit tranquillitatē. Eiectis uiscerib⁹, corpus Spirā p̄ducitur, & cum patre, atq; auo, simul & proauo tumulatur: prodēte uersiculo, qui per tumulos diuisus ostēdit loculos singulorū: Hoc modo: Fili⁹ hic, pater is, auus hic, pater uisus iacet illic: Henrici tres, quint⁹, quartus, tertius, filius, pater, auus. Ceterum Cōradus. II. ei⁹ nominis erat Henrici. V. proau⁹: stirps, ac radix generis: Truncum uocant Iuristę non recte.

FINIT LIBER QVINTVS.

INCIPIT LIBER SEXTVS.

VDERVS DVX SAXONIAE PRO-
nepos Gebhardi ei⁹, qui fratrē habuit Brunonē religi-
osum uirum, qui in Prussia p̄dicans, pro Christo se-
cit martyrium, sub Imperio Henrici. II. annis octo post
mille. Erat is proauus comes de Queruorde, filiū habēs
Burchardū, qui genuit Gebhardū hui⁹ Luderī patrē.

Solent autē nobiles titulū mutare, uel ex successione ma-

terni generis, uel ex dote quā accipiūt, uel ex principū collatione: Vnde factum est, ut hic nouissimus Gerhardus, & eius filius Luderus, dicerentur comites, non de Queruorde: qui hodie extat titulus comitū in Hercinia: sed de Suppelenborg, qui ante nos titulus euauit, patri tum erat Gebhardo, & Ludero filio, priusq; ille ducatus Saxonie ex causis supra memoratis assequeret. Luderū autē propter nominis cōsonantiā Gallici atq; Italici scriptores dixerunt Lothariū, qđ hoc illis Imperatoriū nomen uideretur. Peruenit autē ad Imperiū hoc ordine, Fridericus Sueuic⁹ dux uir moderati animi, religiosus, prudēs, & fortis, Henrici proximi ex sorore nepos, comēdata habuit ab auūculo insignia Imperij: & ideo multi p̄sumptione decessoris hunc eligendum regem, & dixerunt, & senserunt. Manauit hic rumor per ora multorum. Audiebatur etiam ab alijs, qui aduersari Friderico uidebant. Nōnulli tñ ex principib⁹ graue etiā onus Imperij loquebantur: qđ eius imminuta nimis iura uiderent, fortē, & acrem principē esse requirendū, cui iugū imponat. Ita pro se quisq; recusare, & ad aliū potius deriuare cōtendit. Id cū ex cōposito inter principes fieret, procurāte Alberto Mogūtino archiepiscopo, qui domū Hērici non amaret, Saxones autē a quibus diu defensus esset, haberet in precio: Frideric⁹ & ipse nihil subesse doli ueritus, iam pene certus de se eligendo, ut moderationis suae ille quoq; p̄ferret indicia, & insignia Imperij principibus restituit, & ut ceteri, imparē se illi negotio, etiam abhorrētem oneri demonstrabat. Rapuerunt occasionē, qui cum Moguntino senserāt: Quandoquidē, inquit, recu-